

A tartalomból:

L. Jaffe (Jeruzsálem): A Keren Hayeszod húsz éve — Gyenes Zoltán: Lelki gondozás a zsidó ifjuságnak — Virágné Lustig Sári: Mai történet — Abádi Imre: A Biblia románca (vers) — Dr. Scheiber Sándor: Blau Lajos levelezése — Pap Izsák: Ne tapsoljatok! (vers) — Dr. Róth Siegfried: A zsidó szociológia jogosultsága — Korein Dezső: Hangos gondolatok — Víg György: Jolán néni — Endreiné Steiner Riza: Anyám (vers) — Gervai Sándor: Kiss Arnold, a költő és az író — Az OMIKE Művésztjei — Vallásos körök chanukai estje az OMIKE Művészakcióban — Zsidó humor — Új könyvek: Ararát magyar zsidó évkönyv. Keszi Imre: A könyv népe — Krónika és Szemle. A MIEFHOE új tisztikara. A zsidó diák hivatása — Nyolc illusztráció és egy műmelléklet.

116-211
LITULT

ESJÖVŐ

ZSIDÓ LAP

SZERKESZTI • ÉS • KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó 15-én

Telefonszám:
111-901

Kiadóhivatali igazgató
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 pengő, Jugoszláviában 250 dinár,
Amerikában 5 dollár.

A kitünő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben
változatos, finom menü mérsékelt árban
házhoz szállítva is. Lakodalmakat vállal
elsőrendű kivitelben. Elsőrendű fajborok
Budapest, VI., Révay-utca 4/B
Telefon: 1-238-43

Orthopéd luxuscipőt készít

FRIEDMANN LAJOS, ÚJPEST, ÁRPÁD-ÚT 146
Telefonhívó 295-274 Szombaton zárva

TIVOLI VI., NAGYMEZŐ-U. 8
TELEFON: 123-049

ELŐADÁSOK kezdete: Hétfőtől péntekig ½5, 7, ½10
Szombaton: ¾4, ¾6, ¾8, ¾10.
Vasár- és ünnepnap: ¾2, ¾4, ¾6, ¾8, ¾10.

Minden vasárnap d. e. **FILMMATINÉ**
olcsó helyárral: ¾10 és ¾12 órai kezdettel, más-
más műsorral.

HÁZASSÁG.

Dr. Roth S. Kálmán orvos és Frankovits Boriska, Frankovits Aladár nagybányai könyvkereskedő leánya december hó 1-én Nagybányán házasságot kötöttek.

Malc Edith, Malc Ármin dr. mosoni orvos leánya és dr. György György, György Ármin dr. pécsi orvos fia december hónapban Budapesten házasságot kötöttek.

HALÁLOZÁSOK.

Kremzir Mór földbirtokos és szeszgyáros, családjának és a köznek szentelt áldásos és munkás életének 75-ik évében Belesapusztán decemberben elhunyt. Temetése Barcson nagy részvét mellett ment végbe.

Wallenstein Ignác, a néhai bezi-i rabbi unokája, 71 éves korában Budapesten elhunyt. A megboldogult évtizedekig komáromi lakos volt, ahol felekezeti különbségre való tekintet nélkül közmegbecsülésben állt és ahonnan önérzetes magyarsága miatt a cseh megszállás alatt távozni kényszerült. Az elhunytban dr. Wallenstein Zoltán pécsi főrabbi, dr. Wallenstein Árpád budapesti orvos, Wallenstein László és Wallenstein Endre édesatyjukat gyászolják. Nagy részvét mellett temették.

Dr. Molnár Izidor ny. felsőkeresk. isk. tanár áldásos életének 86-ik évében megtért övéhez. Temetése Rákospalotán nagy részvét mellett ment végbe. Kiterjedt családja gyászolja.

Porgesz Ignácné Szencen, 58 éves korában meghalt. A megboldogult Szencen nagy megbecsülésben élt és halála általános részvétet keltett.

Polgár Gyula december hónapban fájdalmas betegség után elhunyt. Temetése Baján óriási részvét mellett ment végbe.

Visó Márkné
HÖLGYFODRÁSZ ÉS PARÓKAKÉSZITŐ

Speciális hajmunkák. Tartós hullám.
Hajfestés szakemberrel

BUDAPEST
Károly-körút 25, félem.
[Király-utcasarok]

Telefon: 330-693

Siremlékek

n a g y v á l a s z t é k b a n

EICHBAUM MÓR

kőfaragómester raktáraiban

V., Rudolf-tér 3 (Margithidnál)

Karmel ארטה כשר Penzió Budapesten

VI., Andrásy-út 43 * Telefon 225-664
225-434

Villamos és autóbusz összeköttetés a város minden részébe

Elsőrendű családi penzió a város központjában, teljesen ujonnan berendezve. Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szépfekvésű szobák folyó vízzel. Fürdőszobák. Bőséges és elismerten kitünõ konyha. Kivánatra diétikus ellátás. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Referenciát a budapesti orth. rabbiság ad. Szobák napokra is igénybe vehetők. Előzetes szobafoglalás. Szíveskedjék nagybecsü látogatásával bennünket megtisztelni.

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: 457-159

MULT ÉS JÖVŐ

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF **ZSIDÓ LAP** XXXI. ÉVFOLYAM 1941 JANUÁR

L. JAFFE (JERUZSÁLEM):

A KEREN HAYESZOD HÚSZ ÉVE

Húsz esztendeje, hogy a „Keren Hayeszod”, Palesztina telepítésének alapja, elindult szervezkedése útján. Első felhívásaiban ezt mondotta: „Kétezer év óta nem értünk meg ilyen nagy pillanatot és ez nem fog megisméltódni sem életünkben, sem a gyermekeink életében. Nem jótékony adakozásra hívjuk fel a népet. Van egy fenséges zsidó hagyományunk, „maaszér”, „tized” a neve. Ehhez kell most felemelkednünk.”

Nem sikerült fölemelkednünk a „maaszér” fokáig. De az *önmegadóztatás* eszméjét belevittük a zsidó nép lelkébe. Huszonötmillió fontról beszéltünk, melyet öt év alatt kell összegyűjteni. De csak nyolcmillió font gyűlt össze húsz esztendő alatt. Kevesen hittek még ilyen sikerben is. Megkezdük a munkát a nép között, melyet a háború annyira legyöngített és amelynek elszegényedése egyre fokozódott mind a húsz esztendő alatt. A Keren Hayeszod mintegy szeizmográf volt, mely jelezte a zsidó nép minden megrendülését és a mozgalom minden válságát. A gazdagok legkevésbé hallották meg Palesztina felhívását. Ami pénz összegyűlt, a tömegek adományából, a szegények filléreiből gyűlt. Csak az erkölcsi erőnk volt az, amire támaszkodni lehetett.

Közel tízmillió fontot fektetett bele a Keren Hayeszod Palesztina telepítési munkáiba. De nem ez a szám jelzi a mű jelentőségét. A Keren Hayeszod mozgató és termékenyítő erő volt az országépítés minden területén. Főalkotása a mezőgazdasági telepítés volt, melybe új életet öntött. A Nemzeti Alap földjén *megteremtette a zsidó falut* új formájában, a falut, melynek alapja a saját munka és a vegyes gazdaság. Ez a telepítés *mintául* szolgált mindenütt. A zsidó falu erősítően hatott a zsidó városra, melynek szükségleteiről gondoskodott. Produktív ereje egyre nőtt. A zsidó újjászületés gondolata a *földhöz való visszatéréshez* volt kötve. Vissza akartuk vezetni a természethez a szétszórtságában tőle elidegenedett népet. És most látjuk messziről Herzl látomásának megvalósulását: „Ahogy a zsidó kéz megragadja az ekét, megtalálja megoldását a zsidókérdés.”

Jizreel mocsarai helyén, a Jordán völgyében, Chéfer, Zebulon, Beth-Sean völgyében, Galilea és Juda hegyeinek meztelen sziklái, Sáron homokján és a tenger partján építette a Keren Hayeszod a falvait és új, virágzó élet támadt az ősi föld meggyógyított pusztaságán.

A Keren Hayeszod segítette és szervezte a *bevándorlást*, gondoskodott százezrekről, míg hosszú útjukon Palesztinába értek. *Foglalkozott velük a határokon, a hajókon és fogadta őket otthonaiban*, amíg elhelyezkedtek az országban. Az „előkészítés” alatt, míg új életmódjába illeszkedett a „chaluc”, az építés és úttörője, a Keren Hayeszod melléje állott és megkönnyítette a harcát.

A Keren Hayeszod építette az országban a *héber iskolát*, a nemzeti nevelés új hálózatát. A héber iskola a *héber nyelv feltámadásának* eszköze lett. A soknyelvű nép visszakapta ősei nyelvét, a nép lelkének, ősi kultúrájának nyelvét. A mult elfelejtett nyelve a jelen és a jövő nyelve lett.

A Keren Hayeszod gondoskodott a *zsidó kultúráról*, segítette az *egészségügyi intézményeket*, a *mezőgazdasági kutatásokat*, a zsidó munkás elhelyezkedését falun és a városban, a *telepeken és a tengeren*, támogatta az *ipart*, elősegítette a *közmunkákat, az építkezést, a világítóművek* alapítását. *Nincs az ország életében egyetlen terület sem, melyet meg ne termékenyített volna a Keren Hayeszod esőjének áldása.* Cseppjei megharmatoztak minden magot, minden bimbót.

És mi volt a Keren Hayeszod a *szétszórtságban*? Nemcsak pénzt gyűjtött. Munkája a *zsidó újjászületés* és megváltás úttörője lett. Szervező és *nevelő* ereje érezhető volt mindenütt. A cijoni gondolat ápolója lett a diaszporában. Nemcsak Palesztina újjáépülésének tényeit terjesztette, hanem a *benne rejlő eszmét*, az alkotás lelkét is belevitte, vitte mindenfelé. Életet vitt elszakadt ágakba, egyesítette az összes cionista pártokat, sőt a mozgalmon kívül állókat is magához vonta. A Keren Hayeszod követői bejárták a földgömböt északról délre, az Egyenlítőtől a nagy óceánokig. felkutatták India zsidó törzseit, Afrika és Amerika zsidó tömegeit, a világ minden szélébe eljutott a Keren Hayeszod szava, küldöttek, röpiratok, rádió, filmek, füzetek és képek milliói útján. *Tizenöt nyelven vitték szerteszét Palesztina és a zsidó nép feltámadásának* üzeneteit.

És most az emlékezés, a jubileum napjaiban küldjük köszöntésünket a szétszórtság minden irányába. Eljön a nap és az elválasztó falak lehullanak és újból találkozik testvér a testvérral és a zsidó nép egyesülten és megújulva fogja folytatni jövője építését az ősök földjén.

GYENES ZOLTÁN:

LELKI GONDOZÁST A ZSIDÓ IFJÚSÁGNAK

A világtörténelem óralapján a mutató újból tizenkettőre áll és a zsidó nép, a történelmi fordulók e csalahatatlan szeizmográfja, a társadalmi válságok e mindenkori villámhárítója, újra úton van. Kezében vándorbot, útját elhagyott otthonok, kihűlt családi tűzhelyek jelzik. A kenyértelenség kínzó gondjai mellett lelkét a kitaszítottság és megalázottság fájó érzése gyötri. És ki az, akit a zsidó család e szörnyű sorstragédiája legjobban sújt, legsúlyosabban érint? A zsidó gyermek az! Ki szorult rá jobban és kinek járna ma joggal több szeretet, gyöngédség és gondozás, mint a ma zsidó gyermekének? Oly sok bánatot és oly kevés mosolygást lát ez a gyermek otthonában. Körülötte oly sok a panasz és oly kevés a vígság, olyan gyakori a sírás és oly ritkán csendül fel a dal.

A modern lélekkutatás, mely éppen a gyermeki lélek vizsgálatából indul ki, kimutatja, hogy a gyermek- és ifjúkor eiraktározott emlékei az egyen életére mindenkör döntő hatást gyakorolnak, annak boldogságát, vagy boldogtalanságát alakíthatják. Vérzivataros történelmi korunk kiméretlenséggel teli megnyilatkozásai a fejlődő, érzékeny, zsidó gyermeklélek számára túnyomóan fájdalmas és nyugtalanító emtekkepek berögzödeset eredményezik. A megalázás, a megtörttség a gyermeki és ifjú lélekben legöbbször az elkeseredés, önbizalomvesztés és a korai meghasonlás kóros csírát sarjaszthatják ki. Az esetleges lelki sérüléseket a feldult családi ház ideges, nyugtalan légköre nem igen alkalmas közömbösíteni.

Ezért kell, hogy a zsidó gyermek életében ezentúl szerepe jusson egy modern szemű, új kultúrmunkának: a zsidó gyermek lelki gondozásának. Nem papi, pasztorális funkciót értek ez alatt. Hitoktatásunk sem nélkülözheti többé a modern pedagógiai és pszichológiai ismereteket és az idők parancsoló követelményeinek megfelelően ennek is a modern kultúra síkján lehet csak haladnia. Lelki gondozás alatt egy modern, kellő mély-lélektani, gyermekpszichológiai ismeretekkel operáló, pedagógiai munkát értek, mely ifjúságunk lelki, kedélyi életének karbantartását van hivatva szolgálni. A gyermek vagy ifjú gyakran zavart öntudattal áll az élet jelenségeivel, a benne, körülötte zajló történésekkel, a lelkeben végbemenő, átélésekkel szemben. és ha nincs senki, aki előt lelkét bizalommal, őszintén feltárhatja, a lelki fejlődés útján könnyen elakad, félelem, vagy fogyatékoságérzés alakul ki benne, mely az élet harcában gátolja, visszaveti, alulmaradásra szorítja, vagy esetleg antiszociálissá, bűnözővé teszi. Hogy mindkét nembeli ifjúságunk lelkében milyen mélyreható kérdések feszülnek és hogy mit jelenthet az, ha a lelkiélet legválságosabb korszakában levő ifjúságunk belső életének vívódásaival, súlyos problémáival teljesen magára hagyatva, tanácsalanul, minden irányítás nélkül áll, azt csak azok tudhatják, akik előtt az orvosi és pedagógiai lélekkutató területének művelése talán éppen ilyen okok miatti gyermeki és emberi sorstragédiákat tárt fel. A zsidó szülő, akit a mai élet ezer tépő gondja, fájdalma kínoz, nem ér rá, távol van, esetleg nem is ért ehhez és így gyakran nincsen a zsidó diáknak, gyermeknek senkije, aki előtt lelkét zavartalanul megnyithatná, hogy irányítást, megnyugtatót kapjon.

Természetes tehát, hogy a zsidó gyermek hivatásos oktatóira, nevelőire hárul a feladat: a zsidó gyermek lelkének művelése, gondozása.

Papjainknak, tanítóinknak, tanárainknak az iskolai munka, a hitoktatás, az iskolán kívüli vallás- és kulturális nevelés területeinek művelésének közepette kell figyelni, meglátni, felismerni és megoldani azokat a problémákat, lelki sérüléseket, konvulziókat, melyek ifjúságunk lelkét foglalkoztatják, fogva tartják, vagy hibás lelki fejlődés felé veze ik. Kellő mély-lélektani, főleg individuál-pszichológiai ismeretekkel bíró nevelőink sok gyermeklelket menthetnek meg és vezethetnek vissza az élet feladataihoz elengedhetet-

lenül szükséges egészséges lelki fejlődés útjára az ilyen munkával.

Súlyos válságba jutott zsidóságunknak az ifjúság újszellemű vallásos és kulturális nevelésén kívül egyik legfontosabb megoldandó feladatául a zsidó ifjúság korszerű lelki gondozását kell kitűzni. Rendkívül jelentőségű feladat ez. mert ha a zsidóság anyagi életkereteinek összeroppanásával az ifjúság lelki ellenálló ereje is összeomlik, a rombolás és pusztulás látvája önti el a zsidó életet és az enyészet és feledés hamuja borítja majd el a glóriásan tragikusorsú nép és kultúrája egyre süllyedő körvonalait. Örvendetes jelenség, hogy az ilyen kulúrmunka elengedhetetlen szükségességét már több helyen kezdik felismerni. Kitűnő példát mutat erre az utóbbi években két vezető kongresszusi vallásközségünk: a pesti és budai hi.községek hitoktató és nevelő munkája. Hitoktatásuk szigorúan a vallásos hagyomány alapján maradt, anyagfeldolgozásában legkonzervatívabb vallási rétegeinket is kielégítheti, ugyanakkor a legmodernebb módszerű és szellemű; iskoláikban, ifjúsági, bibliai és vallásos köreikben pedig valóban komoly, értékes, modern lelkigondozó munka folyik.

Meggyőződésem szerint ezt a munkaterületet felekezettünk vezető közületeinek a vallásos és kulturális nevelés keretein belül országosan meg kellene szervezni és kiépíteni, hogy a modern pedagógiai és pszichológiai kutatás kitűnő és üdvös eredményei a vallásos gondolat kibékítő és megnyugtató erejével párosulva minél áldásosabban hasanak sok megpróbáltatásnak kitett zsidó ifjúságunk lelkületére.

5701—1941-ben, iszonyú omlások idején, kultúrvetések pusztulásának korában, mikor szörnyű miért?-ek merednek az Égre, mikor „kizökkent az idő, s mi születünk helyretolni azt” — nem lehet sen ebb zsidó kötelesség, mint a zsidó gyermek megmentése. A hosea-i íge, melyet Arany János a nemzetművelő Széchenyi szájába ad: „Elvész az én népem, elvész”, ma mindennekfelett a zsidó gyermekre vonatkozta ható. A zsidó gyermek egy kulturális tartalmú, vallásos nevelés és egy céltudatos lelkigondozás kohóján és szűrőjén alakulhat és formálódhatik csak öntudatos, önértetes, sorsával megbékélt, az élet küzdelmeivel szemben kellően felkészült, felelősségérzéssel teli zsidó kultúreberré. Csak egy ilyen kultúrmunka emelheti fel a zsidó gyermeket, ifjút zsidó alacsonyabbrendűségi vagy származása miatti már korai szerencsétlenségéből. Csak ezen keresztül keresheti és találhatja meg a zsidó gyermek, ifjú, lelkét. önmagát és érezheti, hogy hite, vallása, kultúrája ezer és ezer gyökérrel van lehorgonyozva egy elpusztíthatatlan mult őstalajába és hogy szenvedésen, megpróbáltatáson keresztül, ötöt korok várpárás kördén is túl száz és száz ággal nyúlik az bele egy boldogabb jövő ígérétebe!

SZABOLCSI LAJOS: VIGASZTALÓ. (Budapest, 1940.)

Minden kornak megvannak a költői, akik kifejezik a kor fájdalmait, vágyait, reményeit. A költők közül, akik az utolsó, nehéz évtized zsidó gondjait, fájdalmait fejezték ki. Szabolcsi Lajos az elsők között áll. Mikor az előadói dobogón ezek a versek elhangzottak, a hallgató úgy érezte, hogy saját lelke, saját érzései szólalnak meg. Úgy érezte, hogy azt hallja, amit ő akarna kimondani — mintha saját gondolatait hallaná. Ez a megállapítás a legnagyobb dícséret, amit a kor költője kaphat. És Szabolcsi Lajos az évtized lelkét bravúros költői készséggel, a magyar nyelv zengő pompájával és a képek nemes egyszerűségével fejezi ki, úgyhogy minden verse a közvetlen beszéd erejével hat. A következő — boldogabb — nemzedékek ebben a kötetben a kor dokumentumait fogják látni.

VIRÁGNÉ LUSTIG SÁRI: MAI TÖRTÉNET

A kétszobás meleg, puha kis fészekben megelégedettség honolt és békesség világított. Helénke, a zsidóasszony minden ékes tulajdonságával sugározta szét a boldogságot a derűs otthonban. Mióta gyermekük megszületett, férjére annyi csodálattal és áhitattal tekint, mint akitől a világon a legnagyobb kincset kapta. Egyszeriben megszűnt kisleányos dacos fölényessége, rátarti büszkesége, egész lényén elérzékenyült, odaadó, alázatos szerelem ömlik el.

Rievel Sándor meg is érdemelte ezt a boldogságot. Lelkiismeretes buzgósággal végzett hivatali munkája mellett időt talált arra is, hogy naponként hűségesen eljárjon az Isten házába és legnagyobb élvezete az volt, ha a szent könyvekben búvárkodott, ha az örök Tan mélységeibe merült. A két ember méltó volt egymáshoz.

És egyszerre megszűnt minden. Rievel Sándornak ott kellett hagynia megszokott íróasztalát, munkakörét, amit úgy szerete. t és a jó kollégákat, barátokat, akikre még csak ezután kerül a sor. Még a keresztény kollégák is megilletődötten álltak meg és könnyű jött a szemükbe, mikor előzékeny, szolgálatkész munkatársuktól, a nagyszerű hivatalnoktól, elbúcsúztak. Meleg kézszorításukban benne volt minden bocsánatkérésük és szégyenkezésük. Nem, ők ezt nem akarták.

Mire a bódító nagy csapásból magára eszmélt, már fel is élték a kis végkielégítést. Olyan tompító, olyan kábító volt az ütés, hogy eleinte még gondolkodni sem tudott, mihez fogjon, mit tegyen. Teljesen tanácstalan volt. Hiszen senkinek nem kell a munkája, bármennyire is feszülnek izmai a dolgozniakarástól. És neki éltető eleme volt a munka. Beteg volt, ha nem dolgozhatott.

A sok hiábavaló próbálkozás után keservesen tapasztalta, hogy minden hiába. Elhatározták, hogy lakásukat feladják és Rievel Sándor kivándorol a Szentföldre, új életet kezd, s ha majd újra megrakta fészket, kihozatja feleségét és árta. lan kicsi fiókáját.

Ez sem ment olyan könnyen. A hajszolt, hontalan zsidókat szállító hajó előbb még Pozsonyba ment, hogy ott felvegye az ötszáz emberből álló menekült csoportot. Rettenetes szenvedések árán jutottak el Kladovo jugoszláviai dunai kikötőbe, ahol megrekedtek. Minden élmük, italuk elfogyott. Asszonyok, öregek, betegek, étlen-szomjan hánykolódtak. Nagy nehézségek árán a határmenti szegény zsidó hittestvérek küldték sajátmaguktól megvont belevő falatjukat, hogy éhen ne pusztuljanak a hajó szerencsétlen vándorai. Már félév óta vesztegeltek itt rémítő bizonytalanságban, csak az Istenbe vetett törhetetlen hit tartotta bennük a lelket.

*

Helénke pedig itthon, a szegényes albérleti szobában mindig csak várta, egyre várta a jó híreket. Egyetlen vigasza, egyetlen öröme a tízéves Erzsike, igazi nemes gyöngy. Még alig volt négyéves, már azért rimázkodott anyjának, hogy új ruháskáját rongyos kis bará néjának adhasssa. Ha meglátta a koldust, eléje szaladt, apró kezével megfogta kezét és úgy vezette be a házba. Oh, ilyen gyermekért érdemes dolgozni, szenvedni. Mosni, takarítani jári el. Hófehér, bársonyos kezét feltörte a durva munka, gyöngye vállalai alig-alig bírták a szokatlan és nehéz fizikai munkát, de kitartott, mint egy hátor katona és ez a nagy akaratörő, ez a nagy szeretet tartotta fenn, hogy össze ne roskadjon.

Csak legalább híreket kapna a férjéről! Ez a bizonytalanság jobban kínozta mindennél. Bulgáriába, Palesztinába táviratozott, hogy megtudja a hajó sorsát, semmi vá-

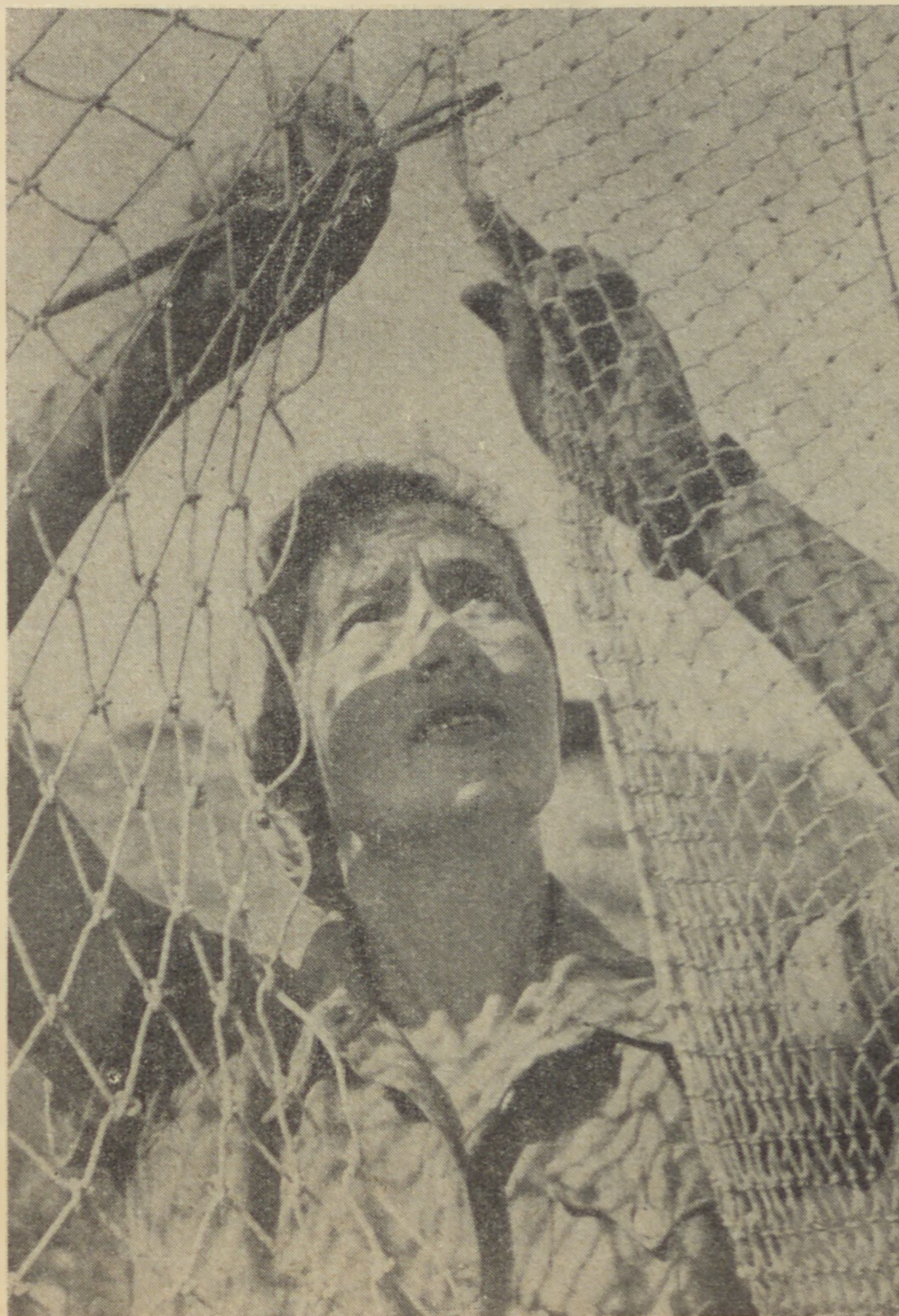
lasz. Szikratávirón keresett érintkezést a Földközi- és Fekete-tengeri kikötőkkel, sehonnan semmi hír.

Végre megjött az imádságos lázban várt drága levél. Rievel Sándor sok hányatás és mondhatatlan szenvedés után egészségesen megérkezett Palesztinába és már dolgozik is. Robotos, nehéz fizikai munka ez, de örömmel végzi, csak hogy minél előbb együtt lehessen családjával.

Párolgó aggyal és véres verejtékkal végzett megfeszített munkájával egy év alatt már annyi pénzt gyűjtött, amely elég volt ahhoz, hogy családját kihozathassa.

Az asszony minden nyomorúságát feledve, boldogan készülődött férjéhez, mikor újabb és mindennél nagyobb csapás szakadt rájuk. Gyermeük megbetegedett. Valami furcsa, alattomos betegség támadta meg, még az orvosok sem tudták nevét adni, kínzó, emésztő láz gyötörte gyöngye kis testét és a gyermek rohamosan pusztult, sorvadott. Játosztársai mesélték, hogy az okos gyermek sokat gyötrődött, sokat sírt az apukája után és keservesen panaszkodott, hogy anyukájának annyit kell dolgozni, kínlódni. Ez a nagy bánat is gyöngítette az érzékeny gyermek ellenállóképességét a betegséggel szemben. Az orvosok feladtak már minden reményt, de az anya még harcolt érte. Nem akarta elhinni, hogy gyermeke itthaghatja őt. Tíz körmével véresre tépte arcát a kintől, de még mindig hitt, mindig bízott.

Az ártatlan kis Erzsike életében először talán akkor vétkezett, mikor édesanyját gyöngye kis hangján ágyához

Zsidó halásznő a Generázethen
(A Keren Hayesod jubileuma alkalmából)

hívta és lázas kis kezével arcát simogatva, erőtllenül, alig hallhatóan lihegte:

— Anyukám, drágám, bocsáss meg nekem, amiért ilyen nagy fájdalmat okozok neked. Szeretnék mellett maradni, szeretném még egyszer látni az apukámat, de nem lehet, már hívnak az angyalkák. Ne sírj utánam anyukám, lelkem, mert nem fogok tudni pihenni a mennyországban. Igérd meg nekem, Édes.

A gyermek pihegő kis galambként vergődik és estére kilehelte lelkét.

Nem élte volna túl gyermeke halálát, ha a vágyakozás, hogy férjét viszontlássa, nem tartotta volna benne a lelket. Neki erősnek kell lenni, hogy az apa mellé álljon ebben a nagy kínszenvedésben. Sajátmagával már alig törődött. Vajjon hogy bírja ki az apa? És vajjon egyáltalán ki lehet azt bírni, hogy szemükfénye, büszkeségük, életük célja, reménységük, mindenük, a porbahullott? Bármennyire is tartotta magát, ágyának esett. Képtelenül ki volt fosztva.

Éjjel-nappal kiapadhatatlanul omoltak könnyei. Még nem volt ereje megírni a nagy gyászt, amely a földhöz vágta. Nem tudta, hogy fogjon hozzá, hogyan kezdje. Olyan erőtlően volt, hogy nem tudott a lábára állni, nem tudott dolgozni. S a pénz, amit kettőjük útiköltségére kapott, már elfogyott.

Álmában a gyermek többször eljött hozzá hosszú fehér ingecskéjében. Kékes-fehéren csillogó nagy tó volt köztük. Egyik parton a gyászbaborult anya állott, másikon a gyermek.

— Jöjj hozzám, Csillagom! — ujjongott az anya.

— Nem mehetek, Anyukám, köztünk van ez a nagy víz, amely a Te könnyeidből fakadt. Pedig lásd, megkértelek, hogy ne sírj, a könnyeid mind rámhullnak. vízben fekszem, nem tudok pihenni.

Másnap a rabbinak elmondta álmát, aki kérte, hogy a gyermek érdekében parancsoljon magának. Nem szabad többé sírnia. Ettől fogva valami merev, megkövült kín öm-

lott rajta végig, majd megszakadt a szíve, de nem sírt. A nagy szenvedés fehéren világított sápadt arcán és glóriát vont martiralakja köré. És a gyermek többé nem jött el, megnyugodott.

*

Rievel Sándor pedig izgatottan várta jövetelüket. Már mindent elkészített fogadásukra. Szépítette, díszítette a barátságos, kedves otthont. A kyuca vezetőnőjét kérte fel a butorok ízléses elhelyezésére. Öröme telt abban, hogy a hófehér kis ágyat naponként megvesse és úgy várja mindennel készen gyermekét. Közben megsimogatta a rózsaszín selyemtakarót és a kékszallagos vánkösöket. Odaképzelt a szök-fürtös angyalfejet, könny szökött szemébe a vágyakozástól és boldog volt, nagyon boldog.

Kedvesei helyeit levél érkezett. Az erős, nagy ember meginog és egész hosszában végigvágódik a földön. Pár napig eszméletlenül feküdt. Hiába volt hát minden! Mikor magához tért, megtört öreg ember lett belőle. Alig volt jártányi ereje, de már készülődött haza feleségéhez és halott gyermekéhez. Othagyta munkáját, a jóbarátokat, a szépen berendezett puhára bélelt fészket, az elárvult rózsaszínű, kékszallagos kis ágyat és jött, jött hazafelé. Idehúzta a rög. Most már senkisémet disputálhatja el tőle, hogy idetartozik. semmi sem tépheti el többé a földtől, melyet gyermeke holiteste szentelt meg.

*

A frissen hantolt, virágokkal borított kicsiny sírra két ember borul. Égő tekintetük egymásra tapad és az el nem sírt, befelé folyó véres könnyektől vörösre dagadt szemmel eszelősen bíztatják egymást:

— Csak nem sírni... csak nem sírni...

Majd erőtlően, gyöngé kis nyögéssel feltápáskodnak és egymás kezét fogva az esti homályban elindulnak, cél és irány nélkül támolyognak, aztán egészen elnyeli őket a sötétség...

ABÁDI IMRE:

A BIBLIA ROMÁNCA

— Egy rabszalga éneke —

PATAI JÓZSEFNEK

*Szép volt az úrnőm s még vallásosabb.
Állandóan a templomot járta;
Látták batárját mindig, hogyha várta.
És nesztelen suhant vele tova.*

*A súlyos Igék leírt halmazát
Áhitattal, szíve mellett hordta,
Hisz oly könnyűek így a könyvbe nyomva!
Bátran vihette hát a Méltósága...*

*Szerette őket, mert ártatlanok.
A Biblia sírjában eltemetve,
Csak néha eszméltek fel egy-egy percre.
Mikor idézett belőlük a pap.*

*S a templomból, ha úrnőm visszajött,
Himzésen trónolt könyve, mécs felett:
A holt báránynak ennél szebb helyet
Nem adhatott az egész palotában.*

*De jött valaki, hittel, nagy merészen:
A holt Igéket hogy életre hívja...
Lett is rémület, szörnyülködés, iszony!
S „Máglyát!“ „A hitvány vakmerő!“ alá
Úrnőm kiáltott először, bizony...*

Magyarországi maapilok héberül tanulnak
(A Keren Hayeszod felvétele)

DR. SCHEIBER SÁNDOR:

BLAU LAJOS LEVELEZÉSE

Blau Lajos hagyatékának rendezését özvegye kívánságára és segítségével még 1936-ban kezdtük meg. Ez év tavaszán, közvetlenül bold. igazgatónk halála után, három társammal lajstromoztuk nagyértékű könyvtárát, amelyről nyomtatott katalógus jelent meg. (Katalog der Bibliothek des verewigten Prof. Dr. Ludwig Blau, Budapest, 1936. 76+38.) Blau Lajosné elgondolása szerint a katalógus egy példányát a tudós sírjába helyezték, hogy Vele legyen könyvtára, ahogyan azt egy életen át összegyűjtötte és hátrahagyta. A magyar zsidóság nagy mulasztására a könyvtár törzsrésze azóta elkerült az országból s elkerült vele számos ritka könyv és folyóirat, amely egyedül a Blau-könyvtárban volt meg. 355 értékes füzet és különnyomat ajándékozás útján az Orsz. Rabbiképző-Intézet könyvtárának jutott (A Budapesti Ferenc József Orsz. Rabbiképző-Intézet Értesítője az 1936/37. tanévről. Bp, 1937. 57.), a *Hacófeh* egy sorozata és magyar-zsidó folyóiratok a jeruzsálemi héber egyetemnek (Kirjat'h Sepher. XVI. 1939. 4.).

A munka folytatását az idén vettük fel és 1940. nyarán Blau Lajosnéval rendeztük a levelezést és katalógust készítettünk róla. A hagyaték harmadik és utolsó részének, Blau kézíratainak és jegyzeteinek átvizsgálását most végzem.

A Blau-levelezés 698 neves levélírótól 5784 levelet tartalmaz és pontosan ötven esztendő t ölel fel (1886—1936.).¹ A 698-ban nincsenek benne a nem tudományos jellegű levelezők, akiket minden betű után a „vegyesek” rovatába soroztunk.

A levelezés jelen alakjában nem teljes. Több levélköteg az idők folyamán elkallódott, vagy megsemmisült. Különösen az első évtized mutat hézagokat. A későbbi évekből is tudósoktól, akikkel élénk levélváltás folyt, meglepően kevés írás található. A levelezés így is rendkívüli jelentőségű. Blau Lajos a század elejétől a zsidó tudományos élet egyik vezető egyénisége volt s az 1911-ben megindított héber tudományos folyóirata, a *Hacófeh* révén az egész világ zsidó tudósaival élénk kapcsolatot tartott fenn. A levelezés tehát a legértékesebb adalékok egyike a múlt század vége és a jelen század — Blau Lajos kora — zsidó tudományos életének történetéhez. De mindenképp ez a legbecsesebb forrás Blau élete, egyénisége, tudományos tervei, munkássága, tudományos értéke és hatása megismeréséhez és értékeléséhez.

1. Életrajzi adalékok

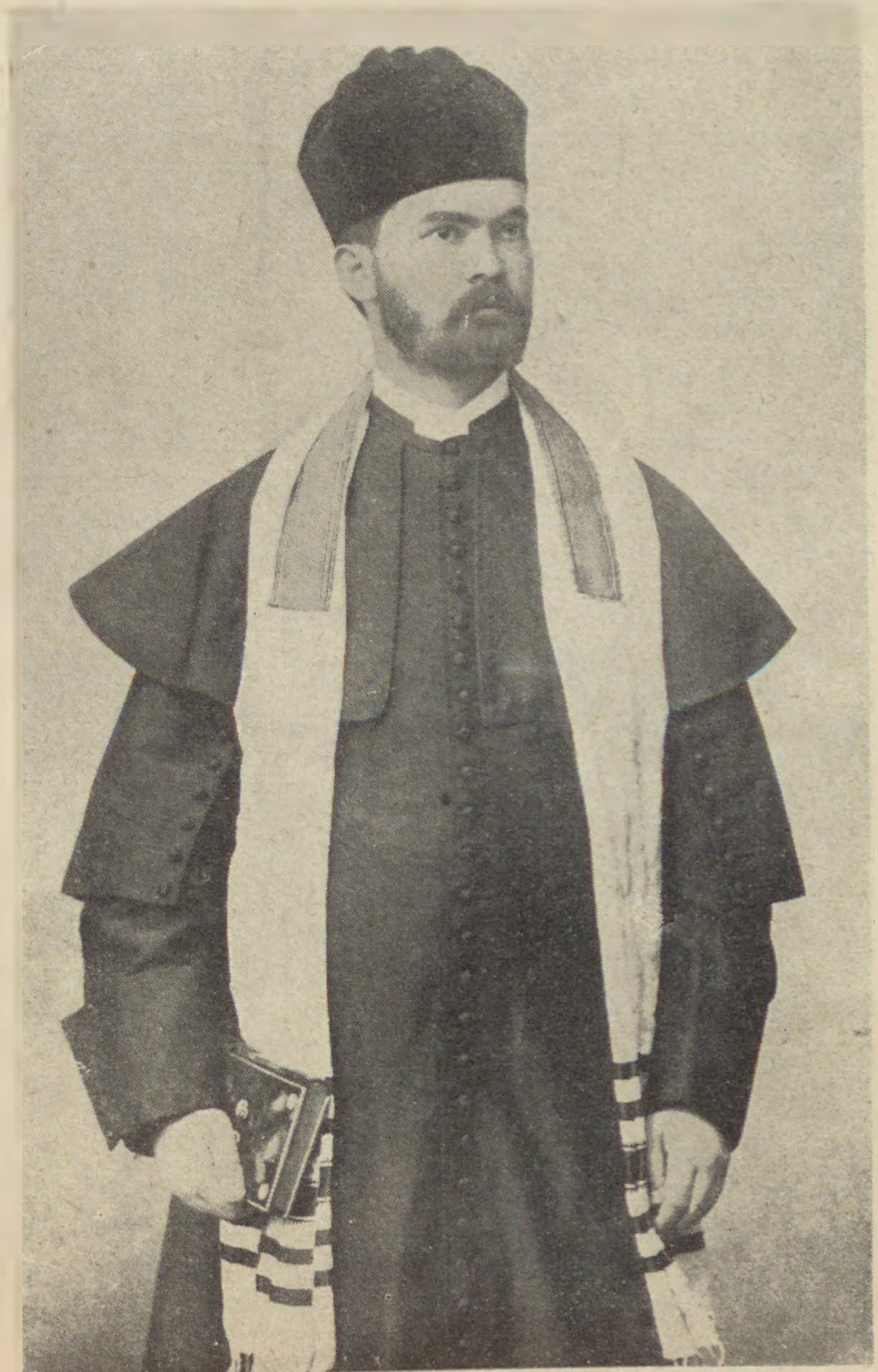
Mindjárt időrendben az első fennmaradt írás, Bloch Henrik levelezőlapja (1886. VII. 2.), igen érdekes adat Blau diákéletéhez: „Egyúttal értesítem arról, hogy az 50 frtnyi ösztöndíj, mely a legjobb magyar hitszónoklatra ki volt tűzve, Önnek oda lett ítélve”. Nagy szó, amikor Kecskeméti Lipót is ott lehetett a pályázók között.² A beszéd kéziratát is megtaláltuk: „Sebúóth-beszéd. 5646. 1886. június hó 4-én”. Rajta Blau írásával: „Az évben tartandó legjobb magyar beszédre kitűzött 50 frtos pályadíjra lett méltatva”. Erről az ösztöndíjas rabbijelölről minden fotográfiánál beszédesebb képet őriz egy levél, amelyet dr. Hoffmann Mór, nemrég elhunyt nyiregyházi ügyvéd írt hozzá jubileumán (1926. V. 1.): „És ha felidézed magadban összes sikereid emlékéit, ne feledkezzél meg a — talán — legelső sikered-

¹ A Rabbiképző tulajdonában lévő, 1935-ben rendezett Bacher-levelezés 891 levelezőt és 5920 levelet mutat fel. (Értesítő az 1935/36. tanévről. Budapest, 1936. 38.)

² L. Löwinger. IMIT Évkönyve. 1936. 43.

ről, melynek én is tanuja voltam. Az apám házában mutatnak be Téged Görögh Pál bökönyi gör. kath. esperesnek, mint a seminarium hallgatóját, s mint rabbijelöltet. Az esperes nagy szemeket meresztett Rád, kételkedően ismételte meg a kérdést: „És Ön rabbinus lesz?” — Ő ezt nem így képzelte. Hihetetlen volt előtte, hogy a jövő rabbija így zamatosan, szépen beszél magyarul. kinek társalgása szerény, mint aki természetes módon tárja fel nagy műveltségét. Aztán beszéltél neki az intézet belső életéről, az „Arany János” önképzőköréről, a magyar szellemről és a többi- és a többiről. Most is emlékszem az élénken ragyogó szemekre, melyekkel ismertetéseiteket figyelte az a pap, aki különben az első mozgatója volt a külön „magyar” görög kath. püspökség létesítésének. Milyen büszkék voltunk Reád akkor!”

Blau első állása segéd-rabbiság volt a Pesti Izr. Hitközségnél. Erről a korszakról érdekes adatokat tartalmaznak Kohn Sámuel levelei: az elkerülhetetlen kisebb zökkenőkről, az első szereplését megelőző várakozásról. 1887. aug. 18-án tartotta első szónoklatát a Dohány-utcai templomban. „F. hó 18-ikára bizonyára készül már. — írja Kohn VIII. 5-én, — az első debütéhez sok jó szerencsét kívánok. Csak ne beszéljen többet 15—18 percznél”. A beszéd megvan az irományok között, címe: „Jog és béke. Őfelsége első Ferencz

Blau Lajos rabbiképzőintézeti hallgató korában

József születésnapján 1887. aug. 18-án tartatott a budapesti izr. hitközség templomában“.

Az eljegyzése alkalmából érkezett leveleket külön kötetben őrizte. Tudomány és baráti kör nagy eseménynek tartotta elhatározását. Bernstein Béla szavaival (1893. III. 16.) „megvárakoztatta ugyan a világot, de hát érdemes is volt“. I. H. Weisst, a *Dór dór vedórsáv* világhírű szerzőjét a hír egyenesen versre serkenti (1893. VI. 23.):

יתן לך אלהים כלבבך שלות אשר
וכמדת אדם רב גם רב חון ועשר
אך שלמות בהנמה למרבה משרתך
בה הפין אודהך — ושלום פקודתך

A levelek közé érdekes dokumentum került, amelyből megtudjuk, hogy Blau 1901-ben a budapesti egyetemen magántanári képesítést kért az új héber nyelv és irodalomból. A kar 1901. okt. 31-én Hatala Péter ny. r. tanár „előleges jelentéstételét“ elfogadta. *Érdemleges* jelentésében Hatala kiemeli, hogy Blau irodalmi munkássága „elismerést is aratott itthon, de még többet külföldön“. Habilitációját és a kollokvium elengedését ajánlja. Goldziher érdemleges jelentését egészében ideiktatom, mert ez az egyedüli nyilatkozat, amelyet — tudtommal — Goldziher valaha is tett Blau munkásságáról.

„Dr. Blau Lajos a folyamodványhoz mellékelte önálló dolgozatai és folyóiratokban megjelent cikkei nagy sorozatában a biblia utáni zsidó irodalmat nagy szorgalommal és kiváló eredménnyel műveli.

Kutatásai egyrészt a bibliai bevezetéstant illető kérdésekre és a bibliai szöveg körül érvényesült masszorétikus törekvésekre, másrészt a talmudi irodalom számos részleteire, valamint a zsidó irodalom különféle korszakaiban nyilatkozó népies hitre és szokásokra vonatkoznak.

Mindezen dolgozatai komoly módszerről, a forrásokban való nagy jártasságról, alapos és lelkiismeretes hűvarkodásról tanuskodnak.

Ezek alapján az a véleményem, hogy a bölcsészeti kar folyamodónak a dolgozataiban kiváló eredménnyel művelt tudományzakra a magántanári habilitációt megengedje.

Egyúttal azt javasolom, hogy tekintettel a mellékelte tudományos munkálatokra, folyamodót a colloquium alól felmentse.

Budapest, 1901. évi december hó 13-án.

Goldziher Ignác“.

A javaslat a karnál ellenkezésre találhatott és Blau többé sohasem folyamodott magántanárságért.

II. Magyar tudósok levelei.

Az egymáson zsúfolódó csendes levelek az érdeklődők előtt beszédessé válnak és feltámasztják írójukat és címetjüket.

Büchler Adolf kérlelhetetlen szigorúságával és erős kritikájával leveleiben sem hagy fel. Blau *Leo Modena*-ja I. részének megjelenésekor³ nem a nagy eredményeket veszi észre, hanem azt, hogy Blau új tudományterületre lépett: „Nagyon sajnálom, hogy e művével elhagyta a talmud irodalmát, melynek oly kevés a munkása és amelynek oly nagy szüksége van minden egyes hívére“. (Bécs, 1905. XII. 22.) Büchler sokszor adta barátsága és elismerése jelét Blau iránt. Klein Sámuel szerint Büchler egyetlen könyvismertetést írt mindössze.⁴ Helyesbítendő, mert Blau-nál kivételt

³ Leo Modena levelei és írásai. I. Budapest 1905.

⁴ Bulletin of the Jewish Pal. Expl. Society. V. 1937/38. 136; Scheiber, Mult és Jövő. XXIX. 1939. 146.

tett és beható tárgyalással, meleg elismeréssel bírálta meg *Die jüdische Ehescheidung und der jüdische Scheidebrief* I. kötetét.⁵ S az a tárgyilagos tudós, aki negyedik fia születését is mint valami haditudósítást jelenti (1901. II. 12.), ezekkel a szép szavakkal helyezi maga fölé Blaut: „Nagyon örvendtem, hogy volt hallgatóitól bővebbet hallhattam jubileumának nagyszerű lefolyásáról és a nagy tiszteletről, melyben mint a zsidó tudománynak vezérlő képviselője részesült“. (1926. VIII. 20.) Bacher tanszéke betöltésének történetét Blau *Pro domo* címen közzétette (MZsSz. XXXII. 1915. 1—17.) Megtalálható benne, hogy hosszú és sikertelen kísérletek után a Vezérlőbizottság meghívta és a vallás- és közoktatásügyi miniszternek kinevezésre is ajánlta „azt a férfiút, ki hirnevénél, szűkebb tudományos szakánál és egyéb kvalitásainál fogva legméltóbb arra, hogy Bacher utódja legyen“. (6.) Büchlerre vonatkoznak ezek a sorok. A levelek közül előkerült most Blau sürgönyének és levelének fogalmazványa, amely Büchler válaszát sürgeti: „Es ist vielleicht überflüssig. Sie von neuem zu versichern, dass wir Sie alle mit offenen Armen empfangen werden und dass Ihre Berufung ehrenvollst erfolgen wird“. (1915. I. 25.) A háborús évek ezt a megoldást elodázták, majd végleg meghiúsították. (Befejező rész következik.)

⁵ DLZ 1913. 1205—1210.

PAP IZSÁK:

NE TAPSOLJATOK!

A nyáron és ősszel elvoltaknak küldöm

*Ne zengjen tapsotok, lángzó tekintet
ne simogassa ámult lelkemet,
becéző szó, beteg szívemre hintett,
felszaggat néma, száz bujó sebet.*

*Enyém a jéggel torlaszolt szívekből
felém csapó sorvasztó vad hideg,
lezárt szemekben tompa semmi veszköl,
s megannyi fül, jaj, mind csukott, siket.*

*Enyém a pántos, rozsdás börtön-ajtó,
mögötte holtak révedése ül,
s hiába szóm, a verdeső, a zajló,
visszhang se kél a zárt kapun belül.*

*Enyém a láng, mely nem talál kanócot,
a dal, mely hűrt haszontalan keres,
a szél, — vitorlaszárnyba nem fogózott,
higult, üres, árnyéka-hagyta test.*

*S enyém a gúny, az ernyesztő gyalázat.
csirátlan magnak szédült szégyene,
a tébolyult szív mindhiába lázad.
sátán-kacaj versenyt üvölt vele.*

*És nincsen fül a vérben izzott szónak.
se szívben fészek, hol lágy hang megül,
vágyó beszédek kábán rádióznak,
s antenna-drót ég-földön nem feszül.*

*Hát szünjön el felcsattanó köszöntés,
a táruló szív zárjon gyors kaput,
terüljön el fölöttünk béna csönd és
ne ébresszétek zord alvóm, — a Bút.*

DR. RÓTH SIEGFRIED:

A ZSIDÓ SZOCIOLÓGIA JOGOSULTSÁGA

Mennyiben jogosult a zsidó társadalom elkülönített szemlélete? Szabad-e a tudományosság igényével kiragadni a zsidóságot az emberiség nagy közösségéből és így mintegy sterilizált állapotában, szociológiai vizsgálat tárgyává tenni? Lehet-e ilyen értelemben a zsidóság társadalomtudományáról beszélni? Ezek azok a kérdések, amelyeket a szociológusnak tisztázni kell, mielőtt tudományának művelését zsidó attribúmmal akarná megkezdeni. Mert a zsidó társadalomtudomány nemcsak a zsidónak a társadalmi szemléletét, hanem a zsidóságról való társadalmi szemléletet is jelenti. Utóbbinak létezése pedig csak úgy állhatja meg helyét, ha a zsidóságnak társadalmi kutatás objektumára való alkalmasságát tudományosan igazolni tudjuk.

A szociológiai kutatásnak megengedett módszere, hogy tárgyát ne csupán globálisan szemlélje, hanem bizonyos meghatározott szempontok szerint részeire bontsa és egyes kiragadott szektorok vizsgálatával elégedjék meg, — nem feledkezve meg természetesen azokról az összefüggésekről, amelyek a részeket az egészhez kötik. Lényeges azonban, hogy ennél a szétbontó és differenciáló eljárásnál alkalmazott szempontok mindig speciális diszciplinák szellemének megfelelőek legyenek. Társadalomtudományról lévén szó: az emberi társadalom kiragadott és külön elemzés tárgyává tett részének olyan *differentia specificá*-val kell rendelkeznie, mely okaiban vagy kihatásában szociológiai jelentőségű. Ha nem állítanók fel ezt a megszorító tételt, úgy a társadalomtudomány tárgyát képezhetné pl. a „szökehajúk“ biológiai vagy a „spiritiszták“ ideológiai közösségének vizsgálata is. Valójában, ezek a komplexumok is részei a szociológia egyetemes tárgyának, az emberi társadalomnak. Elkülönítésük mégis szembevethetően tudománytalan, mert az elválasztás szempontja nem rendelkezik a társadalomtudományos előfeltételekkel. Ugyanilyen kevésbé fogadhatjuk el minden további megokolás nélkül egy vallásfelekezet, vagy akár egy faj vagy nép szeparált vizsgálatát, ha a vallási, faji vagy népi elkülönítéssel — a biológiai, etnográfiai és szellemi differenciákon túl — nem járnak együtt olyan komponensek, amelyek társadalmi különbséget eredményeznek. Ezek a tényezők a jelzett kategóriáknál ugyan legtöbbször adva vannak, de ezen adottságuk nem szükségszerű. És ezért a zsidóságnál is, tekintsük azt bár fajnak, népnek, vallásnak vagy éppen valamelyes *sui generis* „*Einzigkeit*“nek, keresnünk kell a szociológiai elkülönítés tudományos alapjait.

A zsidó társadalom vizsgálatában nem indulhatunk ki abból az állapotból, amelyet az utóbbi néhány év forradalmian átalakító eseményei teremtettek. Bármily mélyen szántott is végig az antiszemitizmus új hulláma a zsidóságon, eredete túlságosan friss, hatása túl kevésbé kialakult ahhoz, hogy ennek a forrongó és forráspontját még el nem ért folyamatnak eredményét már leszűrhetnők. Túlságosan könnyűvé is tennők feladatunkat, ha a különböző országokra atomizált zsidóságot egységgé forrasztó és ugyanakkor a nemzsidó világtól oly élesen elkülönítő társadalmi jellegzetességeket a környező népeknek azokra a törvényes intézkedéseire vezetnők vissza, amelyek a különböző országokban eltérő formában, de azonos vágányon és azonos tendenciával jelentkeztek. Magában a zsidó társadalomban kell keresnünk az elválasztás előfeltételeit, mert csak ezek az *endogén* tényezők adják meg a jogosultságot arra, hogy lerakjuk rájuk az önálló zsidó társadalomtudomány épületének alapjait. (Rajtuk kívül álló erők magatartása legfeljebb a nemzsidó társadalom tudományának tárgya lehet.)

A zsidó társadalomban rejlő el- vagy kiválasztó erők csak a történelem hosszú szakaszainak figyelemmel kísérése alapján ismerhetők meg. Ezek a benső erők organikus természetűek, már pedig a közösségek sem különböznek az egyéni szervezetektől abban a tekintetben, hogy szervi tulajdonságaikat külső benyomásuk ellenére is hosszú időn át változatlanul megtartani képesek. A zsidó történelem teker-

cset tehát visszafelé kell forgatnunk a zsidóság kialakulásának első napjaiig. A szeparálódás okait valóban meg is fogjuk találni azokban a vallási-nacionális tényezőkben, amelyek a zsidóság egész útját, történelmének, nép-vallássá válásának első percétől kezdve meghatározzák. A vallási-nacionális elemek a zsidóságnál valójában társadalomalakító erők, a zsidó vallás azon különleges univerzalitásánál fogva, amely az emberi élet minden szféráját, az isteni vonatkozásoktól látszólag teljesen függetlent is, átfogja és normatív szabályozás alá vonja. (Látzólag, — mondjuk —, mert a zsidó vallás normaív egységessége éppen arra vezethető vissza, hogy az Isten képére teremtett embernek még profán megnyilatkozásait sem tudja az alkotó képmás megszentelésének parancsától elvona koztatni.) Ezért indokolt az a felfogás, amelyet dr. Junger József cikke képvisel a „Mult és Jövő“ novemberi számában megjelent tanulmányában és amely a zsidó társadalomszemlélet alapvonalait a vallásbölcsélet köréből hontakoztatja ki.

A zsidóságot formáló belső erők elkülönítő tendenciája már oly korban is érvényesült, amikor még e nép mögött is ott állott egy nemzeti állam, amikor tehát a legélesebb zsidó specifikum, a kisebbségi helyzet, még nem volt adott tényező. Már ebben az időben is elevenen élt és hatott a zsidóságnak kollektív különállásra való törekvése, amely végigvonul az egész zsidó történelemben, attól a naptól kezdve, hogy Isten a Sinai hegyen Izraelnek mint az „Örök-

Oktatás a traktor kezelésében
(A Keren Hayesod jubileumához)

kévaló, a *ti* Istenetek“, tehát mint a „zsidó Isten“ nyilatkozott meg. Ezek a motívumok voltak főtényezői a későbbi diaszpórabeli elkülönülésnek is, amely nemcsak szellemiekben nyilatkozott meg, hanem éles társadalmi. sőt a gettó települési formáiban, territoriális elhatárolásra is vezetett. A nemzsidó népek törvényei már csak megerősítették azt az állapotot, amelyet a zsidóság önként keresett és vállalt.

A XIX. század elejével merőben új korszak köszöntött a zsidóságra. A gettó falainak lerombolása egymagában még nem eredményezte volna a zsidó szeparáció feladását, még akkor sem, ha az emancipáció sokkal őszintébb lett volna és nem csupán az „általános emberi jogok“ elvén való nyargalásból született volna meg. A zsidó különállás megszűnéséhez szükség volt arra is, hogy hadat üzenjenek a zsidóság vallásos-nacionális hagyományainak, a felvilágosodás jelszavával bagatelizálják a vallás jelenlétét, kikapcsolják szerepét a zsidóság földi életéből és ezzel magát a zsidóságot is sterilizálják. Ugyanaz a tendencia, amely a nemzsidó világban az egyház és állam elválasztására vezetett, anélkül, hogy ezzel akár az egyik, akár a másik elvesztette volna létfeltételét, a zsidóságban az önálló társadalmi lét bomlási folyamatának megindítója volt. E processzus szemmel látható következménye a zsidó közösség eddigi szervezeti formájának, a népközösségi *kehilának* hitbuzgalmi egyesüléssé való degradálása.

A speciális zsidó társadalmat alkotó tényezők háttérbe szorításával megszűnt az önálló zsidó társadalmi élet, de nem szűnt meg azonnal maga a zsidó társadalom összes differenciáival és jellegzetességeivel. Túl mélyek voltak az évszázados elkülönített település, önálló szellemi élet, szervezetségi forma és jogrend, egyszóval a gettó-lét minden jó és rossz oldalának hatásai, semhogy évek vagy évtizedek elegendők lettek volna azoknak végleges kitörlésére. Természetesen minden vonalon megindult a folyamat a különbségek eliminálására. A nemzeti és kulturális asszimilációval párhuzamosan, — amely tudatos és akart, ép ezért sikertelen volt —, megindult egy *szociális strukturabeli asszimiláció*, amely nélkülözötte a tudatos siettetéssel járó agressziót és ezért minden lassúsága mellett is sokkal eredményesebbnek indult, mint a másik folyamat. E szociális hasonulásra jellemzőek azok az adatok, amelyeket *Jakob Lestschinsky* a zsidóság XIX. és XX. századbeli foglalkozásbeli eloszlásáról közöl.

1825. évben:

1. korcsmáros, vendéglős	30%
2. kereskedelem	30%
3. ipar, kézművesség	15%
4. mezőgazdaság	1%
5. felekezeti tisztviselő	3%
6. meghatározott foglalkozás nélkül	21%
	100%

1930. évben:

1. kereskedelem és hitel	38.6%
2. ipar, kézművesség	36.4%
3. mezőgazdaság	4.2%
4. szabad foglalk., nyilv. szolgálat	6.1%
5. cseléd, napszámos	2.0%
6. nem produktív és bizonytalan foglalkozású	12.7%
	100%

Míg az első csoportban produktív foglalkozásnak csak a 3. és 4. alatti tekinthető, addig a második oszlopban szereplő foglalkozások az első és utolsó kivételével mind a termelő tevékenység körébe sorozhatók. Azt látjuk, hogy a zsidók részesedése a gazdasági és társadalmi élet produktív ágaiban a XIX. század eleje, tehát az emancipációs korszak kezdete óta a XX. század első harmadáig, — amelyet talán az emancipációs korszak befejezésének is nevezhetünk —, 16%-ról csaknem 50%-ra emelkedett. A zsidóságban tehát a liberális korszakban végbement egy produktívizálódási folyamat, amely egyes egyénekre nézve tragikus és szenvedésteli lehetett, de amely mégis a gyógyulásnak első állomásait jelentette. Természetesen a mult örök-

sége túlságosan súlyos volt ahhoz, hogy az így alakult társadalmi organizmus szervesen beilleszkedhetett volna a nemzeti szociális strukturába, de csak idő kérdésének látszott a normalizálódás és hasonulás teljes bekövetkezése.

A zsidóságnak a környező világhoz való hasonulását társadalmi téren jól szemlélteti egy másik statisztika, amely a poroszországi zsidóság foglalkozásbeli változását mutatja be 1861-től, a jogegyenlőség kiteljesedésének évétől. 1925-ig.

	1861. évben		1925. évben	
	zsidó	nem zsidó	zsidó	nem zsidó
Kereskedelem és hitel	58.3%	2.0%	49.3%	10.3%
Ipar és kézművesség	19.4%	24.6%	21.9%	36.7%
Szabadfoglalkozású és közszolgálat	3.5%	4.8%	8.7%	6.0%
Mezőgazdaság	1.3%	58.4%	1.5%	26.6%
Szállítás	0.4%	3.2%	0.4%	5.1%
Egyéb foglalkozások	17.1%	7.0%	18.2%	15.3%
	100 %	100 %	100 %	100 %

E szembeállításból azt látjuk, hogy a zsidóság foglalkozásbeli hypertrophiáinak, illetőleg atrophiáinak mértéke 60 év alatt jelentősen csökkent. Míg 1861-ben a zsidóságnak csak 33.6%-a illeszkedett be a gazdanép szociális strukturájába, addig 1925-ben már több mint a zsidóság fele (55.4%) hasonult a nem-zsidó társadalomhoz.

Tévedés volna azonban fenti adatokból arra következtetni, hogy a produktívizálódás és gazdasági asszimiláció folyamata a zsidóság belső életakaratának eredménye. Ezek az átalakulások sokkal inkább a gazdanépek strukturájának változásaira vezethetők vissza és a zsidó társadalom csak a környezettől való tragikus függőségében idomult az új rendhez. Ugyanezen idő alatt ugyanis Európában a gazdasági és társadalmi rend gyökeresen átforgalmódott. A zsidóság emancipációjával egyidőben indult meg a feudális termelésről az individuál-kapitalisztikus gazdálkodásra való áttérés és az ezzel párhuzamos erős iparosodás folyamata. Ennek tudható be, hogy a jelzett időben a nemzsidók között a kereskedők arányszáma ötszörösére, az iparosoké pedig 50 százalékkal emelkedett, míg a zsidók között ugyanezen időben a kereskedelem csak kb. 15%-ot veszített jelentőségéből és az ipari foglalkozásokban elhelyezkedtek arányszáma is alig változott. Jól érthető ez. A zsidók az új termelési rendnek hainalán monopolisztikus helyzetben foglalták el a kereskedelmet és hiteléletet és az industrializálódás folyamán mindinkább kiszorultak a foglalkozásokból, a nemzsidó rétegeknek azok iránt támasztott hirtelen nagy érdeklődése következtében. Valójában helyesen jellemezte Marx Károly ezt a folyamatot: a keresztények váltak zsidókká.

Bármelyek voltak is az okok: a XIX. században megindult egy processzus, amely a zsidó társadalom belső összetaró erőinek lerombolásával a zsidóság gazdasági strukturájának specifikumait is mindinkább eltüntetni látszott.

Ez a processzus még be sem fejeződhetett, amikor a világháború végeztével beköszöntött a zsidóság újkori történelmének harmadik korszaka: a magángazdaságba való állami beavatkozásnak kora, mely a zsidóság gazdasági szabadságának korlátozását és az antiszemitizmushoz való visszatérést jelentette. Ez az áramlat a keleti zsidó tömegtelepülések országaiban: Lengyelországban, Romániában, a Balkumban vette kezdetét és onnan terjedt Nyugatra. Mik voltak az okai annak, hogy a gazdasági hasonulás és normalizálás oly korán félbe lett szakítva, — ezt most nem vizsgáljuk. Itt csak tényként szögezhetjük le, hogy speciális zsidó társadalom a liberális asszimiláció korszakának végén is fennállott és annak önálló vizsgálata szükségszerű, ha meg akarjuk érteni a most beköszöntő új periódus mozgató erőit és szerkezetét.

ORTH. ZSIDÓ CSALÁD keres 35—40 év körüli egészséges, jómegjelenésű, intelligens, főzésben teljesen jártas, tisztaságszerető, vallásos érzelmű zsidónőt. Ajánlatok „takarékos“ jellegre a kiadóba.

A Kibuc kedvence (A Keren Hayeszod 20-éves jubileuma alkalmából)

KOREIN DEZSŐ: HANGOS GONDOLATOK

A Tízparancsolat kettőstáblájának egyike az Örökkévalóhoz való viszonyunkat, a másik pedig embertársainkkal szemben fennálló kötelességeinket szabályozza. Vannak, akik csupán az első táblát tartják tiszteletben, a másodikat pedig mellőzik, viszont mások az ellenkezőjét cselekszik. Egyik sem helyes, mert a jó zsidó kötelessége a Tízparancsolat teljes betartása. A két rossz közül azonban azok, akik csak az emberszeretet törvényeit respektálják, mindenestre kevésbé rosszak, mert ha nem is jó zsidók, de legalább jó emberek. *Akik azonban csupán az első tábla törvényeire helyezik a fősúlyt, az emberszeretet parancsait pedig mellőzik, sem nem jó zsidók, — mert a jó zsidónak kivétel nélkül mind a tíz parancsot szigorúan be kell tartani, — sem nem jó emberek.*

*

Fenti gondolatokhoz fűzöm a lánglelkű Jezsájás próféta egyik remek versébe foglalt intelmét, amellyel valóságos programot adott a zsidóság valláserkölcseréről: *„Űdv a férfiúnak, aki ezt cselekszi, és az emberfiának, aki ehhez ragaszkodik; ha vigyáz a szombatra, hogy azt meg ne szentségtelenítse, és vigyáz kezére, hogy rosszat ne cselekedjék“.* Ez a kettő együtt rövid összefoglalása a Tízparancsolat kettőstáblájának.

*

A próféta szerint Istenfélelem és emberszeretet legyen a zsidóember életfeladata.

*

Bölcseink azt mondják: „Nem áll módunkban ama rejtélyt megfejteni, miért van jó dolga a gonosznak és miért szenvednek a jók“. Miért akarjuk tehát mi, epigonok azt a nehéz problémát megoldani, amire bölcseink kétezer évvel ezelőtt nem vállalkoztak...

*

Bölcseink szerint hárman nem irigykednek. Az apa nem irigyli a kiváló fiát, a mester tehetséges tanítványát,

Pillanatfelvétel Tel-Avivból
(A Keren Hayesod jubileuma alkalmából)

az anya pedig nem féltékeny szép leányára. Az első kettő ma is helytálló, míg a harmadik a mi korunkban nem igen alkalmazható, mert a mai modern anya öltözködésében, gyakran viselkedésében is túl akar tenni leányán.

Korunk a technikai civilizáció terén óriási módon halad előre. Láthatjuk ezt a félelmetes légiháború különféle típusú repülőgépeinél és bombavetőinél. Azonban amennyire előrehaladt a civilizáció, ugyanoly arányban süllyed vissza a kultúra, a lelki kultusz. A jogtalanság, embertelenség és igazságtalanság ép úgy tombol, mint az özönvíz előtti korszakban. Ha a Teremtő nem tett volna fogadalmat, hogy többé özönvizet nem bocsájt a földre, azt már régen megkaptuk volna, mert a mai kor „kultúréletével“ azt teljesen kiérdemelte.

*

Jófa talmud tauro im derech erac — szép a tóratudomány világi műveltséggel egyetemben, — mondták már kétezer évvel ezelőtt bölcseink. Nehéz dolog lehet ennek összeegyeztetése, mert azt még mai napig is csak kevesen tudták megvalósítani. Különösen hazánkban, ahol egyik oldalon mélységes vallásosságú talmúdtudósok ülnek a fólián-sok mellett a „halacha négyrőfjé“-re szabott szobájukban, légmentesen elzárva a külvilágtól, míg a másik oldalon, hátat fordítva a vallásos életnek és tudománynak, a világokban élnek ki magukat testvéreink. *Szép dolog tehát a tóratudomány világi műveltséggel kapcsolatban, de komplikált is, mert kevesen járnak ezen az eszményi úton.*

A világégés közepette létezik és utána is sértetlenül fennmarad egy tűzálló drágakő, a *valláserkölcsei eszme, amely a jövő világnak is szilárd alapját fogja képezni.* A kifáradt emberiség e drágakő birtokában fog a nagy meg rázkódtatások után nyugalmat találni és szellemileg, lelki leg felfrissülni.

*

A vérbeli antiszemitának sehogy sem tudunk kedvében járni. Ha ilyenek vagyunk, miért vagyunk ilyenek? Ha mások vagyunk, miért vagyunk olyanok? Ezt ők sokkal világosabban fejezhetnék ki, ha egyszerűen azt mondanák, amit gondolnak: *Egyáltalán ne legyetek.*

A békebeli *Borsszem Jankó*-nak volt egy eredeti rovata a „Reb Menáchem Ciceszbeiszer átkozódásai“ címen. Ha a lap a mai történelmi időkben létezne, egy aktuális átkot szórhatna reánk az öreg Reb Menáchem: *Éljél te történelmi idők.*

A legszebb életfilozófia: mindent úgy venni, ahogyan van és nem ahogyan kellene lenni. Ha ezt valljuk, mindent megértünk, mindent megbocsájtunk és csak azon csodálkozunk, ha valaki valamin csodálkozik.

VÍG GYÖRGY: JOLÁN NÉNI

Messzire kerültünk otthonainktól. Jó párszáz kilométerre voltunk Budapeستől s a főváros zajához, forgalmához, kulturájához és elsősorban kényelméhez szokott fiúk, elszontyolodva néztünk körül megérkezésünk napján a csendes, kihalt, sáros faluban. Villany helyett pislákoló gyertya volt a világításunk, gémeskút itatója a fürdőszobánk, sár az aszfaltunk és nyirkos istálló szalmája a hálóhelyünk.

Huszan kerültünk össze egy pajtában. Egyiket az ügyvédi irodából, másikat a pult mellől, harmadikat az esztergapadtól szólította el a kötelesség. Volt közöttünk fuvaroskocsis, téglagyári munkás, autószerelő, tisztviselő, gyógyszerész, építész mérnök és még ki tudja mifajta foglalkozásu, mert itt eltűnt a hivatás, a kenyér, itt csak egy közös nevező uralkodott: *húsz zsidó fiú*.

Eleinte idegenkedve néztünk egymásra. Volt, aki elhúzta a száját, amikor szomszédja szegényes felszerelését meglátta, de a különbségeket hamar lecsiszolta a közösen végzett, fárasztó munka. Be jól esett a frissítő víz a „mérnök úr“-nak is a Teleki-téri ószeres ütőt, kopott, horpadt kulacsából!

Földmunkát végeztünk. Eleinte szokatlan volt és azt hittük, hogy beleszakadunk. Szótlanul, összeszorított szájjal dolgoztunk. Csak a kötelességérzet ösztökelte lankadó erőnket s lassan, észrevétlen átmenetben megszoktuk a munkát. A harmadik héten már énekeltünk munka közben s versenyeztünk egymással, hogy melyikünk tud több földet kitermelni.

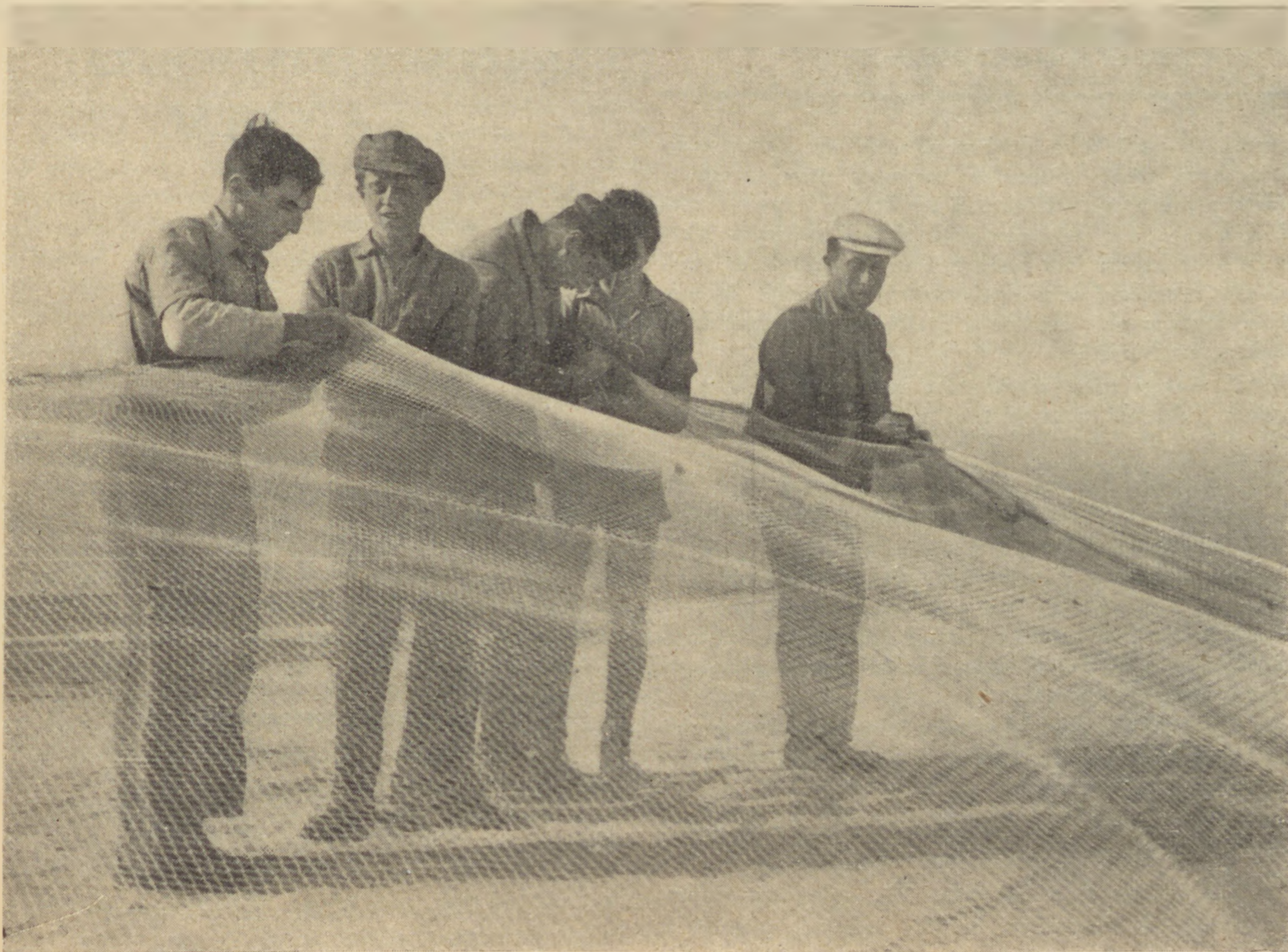
Nappal egyformák voltunk a munkában és ha besötétedett, este egyformák voltunk gondolatunkban. Mind-

annyiunk lelki világát az otthonra való gondolás töltötte be. Mit csinálnak most otthonmaradt kedveseink, szülő, testvér, feleség, gyerek? Hogy megy a soruk? Egészségesek-e?

Kora hajnalban, amikor elkezdük a munkát, már türelmetlenül vártuk, hogy vége legyen. Ahogy rövidültek a napok, úgy rövidült a munkaidő is és mehettünk haza szálláshelyünkre. Buzgón dolgoztunk, mintha akkor hamarabb vége lenne a napnak. Mi volt az, ami húzta, vonzotta haza a szállásra, a fiukat nap-nap után? A posta. Egy-egy szerény levelezőlap, vagy kincseket érő, drága, tartalmas csomag otthonról, Budapestről.

Hogy felragyogott annak a szeme, akinek a nevét felolvasták: postája érkezett. Ha pedig csomagot kapott, akkor örömeiben megölelte a körülötte állókat. Ha tudták volna a hozzátartozók, hogy mily nagyon lehet örülni egy „sovány“ kis levelezőlapnak és hogy egy szakasz lelkesedik egy „kövér“ csomagon, bizony megduplázódott volna a postánk. Így is volt szépszámmal levelezőlap is, csomag is. Aki levelezőlapot kapott, az félrehúzódott a többitől és úgy olvasta el, mintha kettesben akarna maradni a kedvessel, aki küldte. Akinek pedig csomag érkezett, az maga köré hívta szobatársait és mint egy közös kincset, a nyilvánosság előtt szedegette elő a dobozból a finomságokat. Egy-egy nagyobb rúd szalámit, jókora üveg lekvárt lelkesen megéltünk. Azután jött a kínálgatás, amit pontosabban osztzkodásnak lehet nevezni. A csomagok tartalma egy-két nap alatt kiürült, a sok jóétvágyu, éhes fiatalember gondoskodott arról, hogy semmi se romoljon meg.

*

Hálójavítás a Genzareth partján (A Keren Hayeszod jubileumához)

*Zsidó halász a Genézárethen
(A Keren Hayeszod jubileumához)*

Amint már említettem, huszan voltunk egy helyre szállásolva. A husz közül tizenkilenc nap-nap után türelmetlenül várta a posta szétoztását. Jött-e levele, kapott-e csomagot? A husz közül csak egy volt, akinek sohasem érkezett levele és sohasem jött részére csomag. Csendesen, szomorúan állt a sorban, mikor kiosztották a postát és szégyenkezve fogadta el, amikor a szálláson a csomagokból falatoztak s megkínálták.

Spiegel Karcsi nem kínálhatott meg senkit. Szegény árva gyerek volt, aki nem várt és nem kapott senkitől semmit.

Részvétellel érdeklődtünk otthoni körülményei után. Jószívvvel nyújtottuk neki legjobb falatunkat s mi szégyeltük, hogy ő csak pironkodva fogadja el.

— Majd kapsz te is csomagot és visszakínálsz! — biztattuk.

— Nincs énnekem senkim, akitől csomagot kapnék. Egy szegény öreg nénikém él csak, a Jolán néni, anyám testvére. Beteg is a nénikém.

Újév előtti héten még bővebben érkeztek a hazai csomagok. Ahány csomag, annyi öröm. Csak Spiegel Karcsi maradt örömtelen.

Egy nappal az újév előtt megtörtént a csoda: „Spiegel Karcsi csomagot kapott“. De micsoda csomagot. Ilyen nagy dohoz még senkinek nem érkezett. És tele volt finom, drága tartalommal. Sütemény, befőtt, lekvár, csokoládé, szalámi, likőr, gyümölcs, még tiszta új fehérnemű és meleg kesztyű is volt a csomagban. Egy levél is akadt benne.

A Jolán néni írta, hogy a Karcsika vigyázzon az egészségére és legyen neki boldogabb ujesztendője és ne bánkódjon a Jolán néni miatt, mert ő meggyógyult, egészséges, állásba jutott és írta, hogy hosszúnappal előtt újabb csomagot küld.

Szegény Spiegel Karcsi öröme leírhatatlan volt. Alig tudott szóhoz jutni a nagy boldogságtól.

— Vegyetek, fiúk! — biztatott bennünket és örült, amikor dicsértük, hogy milyen finom minden.

Két napig tartott a csomag tartalma és két napig a Spiegel Karcsi boldogsága. Ujra csendes, szomorú fiú lett.

Este félrehívtam a többitől és rászóltam:

— Ejnye, Karcsi! Már megint lógatod az orrod, pedig örülnöd kellene, hogy Jolán nénid egészséges, meg várod az újabb csomagot...

Karcsi szomorúan rámnézett és szégyenkezve megszólalt.

— Nem lett volna szabad elfogadnom tőletek. Úgy örültem a csomagnak, pedig az első pillanatban is tudtam már, hogy ti adtátok össze a tartalmát és a többi csomag közé csempésztétek, hogy nekem örömet szerezzetek. Az én Jolán nénim nekem nem küldhet csomagot. Már évek óta betegen, bénán fekszik a menházban... de... de azért köszönöm néktek, hogy megismerhettem azt az érzést, hogy mily nagy öröm otthonról csomagot kapni és milyen jó adni abból a bajtársaknak...

Én nem mondtam el a többieknek, amit a Spiegel Karcsi elárult s bizony, hosszúnappal előtt is megérkezett a Jolán néni csomagja.

ENDREINÉ STEINER RIZA:

ANYÁM

I.

*Megáll az óra ütése.
De a perc tovább pereg,
Megáll a szív verése.
De mented lelkedet.
Lelked lebegve száll
A földi kín köréből.
Tiszta mosollyal int
A felhők pereméről —
A végtelen világa
Lágyan öleli át,
Ott épít régi vágyból
Dús álompalotát.*

II.

*Gyermek maradtam én.
— Bár elszálltak az évek, —
Amíg e szót „Anyám“
Mondhatta ajkam néked.
De jaj, időd betellett.
Nem örködsz már felettem.
Gyermekvoltom emlékét
Sírodba eltemettem...*

GERVAI SÁNDOR:

KISS ARNOLD, A KÖLTŐ ÉS AZ ÍRÓ

Kiss Arnold költői pályafutásáról megemlékezni annyit jelent, mint lélekben, képzeletben és gondolatban, dióhéjban átélni a magyar zsidóság történetének ama részét, amely a társadalmi egyenjogusítástól és vallásfelekezeti elismeréstől kezdve napjainkig tart. Kiss Arnold, mint ember, mint egyén, jellegzetesen magyar-zsidó ember s mint költő találó jelző rá a „magyar-zsidó költő“ elnevezés. Állásfoglalás és magatartás ez nála: mindkettőt életével és írásaival hitelesíti és igazolja. Mint minden kortársa, ő is lelkes magyarnak vallja magát s hogy ez nála nem üres és tartalom nélküli jelszó, hangzatos közhely, bizonyítják költeményei. A „Köd és napsugár“ első részének verseiben egyetlen sor sem mutat arra, hogy írójuk ahhoz a közösséghez tartozik, amely éppen ezidőtájt Herzl és Nordau eszméinek hatása alatt áll. Magyar népdalokat ír Szabolcska Mihály szellemében. Olyan szövegek ezek, amelyek valósággal sikoltanak a megzenésítés után. Verset ír a magyar bánatról, szabadságról és reményről. Az a kor ez, amikor Ady Endre vidéki napilapok hasábjain arról cikkezik, hogy a magyar és zsidó ölekezésből egy hatalmas népnek kell születnie. A zsidóság őszintén hitt abban, hogy a beolvadás lehetséges, a szabadelvű magyar kormányzat pedig nem gátolta meg e folyamatot.

A világháború éveiben azonban e derűs, ködből és napsugárból szőtt világot sötét fellegek komorították el. Az „Elborult csillagok alatt“ majd minden egyes költeménye tiltakozás és kétségbeesett védekezés az új áramlatok gyűlöletet szító szelleme ellen. Kiss Arnold, a magyar-zsidó költő fájdalommal látja, hogy kétségbevonják magyarságát. A „pap hárfájának“ csendesszavu, halk pengetője most keserű hangon beszél. Tanujául hívja családját múltját, saját érzéseit, lelkét, gondolkodását magyarsága mellett. Nyugtalanítja a magyar-zsidóság jelen s jövő sorsa. Látja, hogy a megkísértések óráiban a zsidóság soraiban nemcsak hősök, vállalók és önfeláldozók vannak, hanem szépszámmal akadnak kitérők, hitehagyottak, kényelemből, félelemből és érdekből megfutók is. Egész esokrot lehetne összegyűjteni e fajta költeményeiből is. Maró gúnyjával, kérlelhetetlen ostorozó szellemével a sok közül is kiemelkedik „Kitérték a pokolban“ című verse, amely formában és tartalomban ügyesen követi Dante Infernóját. Kiss Arnold költészete az élethez kapcsolódott. Érthető tehát, hogy minden esemény és változás a költő lelkében megfelelő ellenhatást váltott ki. A költő befelé, önmagába fordul. Határozottabb, öntudatosabb zsidó magatartást követel. Tárgyválasztása mindinkább kisebb térre szorítkozik. A szülői szeretet költője volt mindig, de most, hogy önkéntesen korlátozta költészetének határait s énekével a családi körbe vonult vissza, érzései elmélyülnek, hangja tisztább, melegebb, közvetlenebb és szívhez szólóbb lesz. Megtalálta önmagát, igazi énjét. A családi boldogság és az anyai szeretet költőjévé érik és soha nem lesz hűtlen hozzá. Kor, hely és osztály jelentéktelenné válnak szemében, ha az anyának a gyermeke iránti szeretetét akarja bemutatni. Ugyanaz a szenvedés fojtogatja „Mózes anyját“, akitől a Fáraó parancsára veszik el szívéhez kötött gyermekét, mint az „Echod“ hitvallóját, a fonnyadt, gondokkal küzködő, magyar falvaeskában élő zsidóasszonyt, akinek tehetséges fiát a „tökéletes és feltétel nélküli beolvadás“ eszméje távolítja el egy egész életre az anyjától s csak a halál küszöbén találkozhatnak ismét egymással.

Az, aki egy elbeszélő költemény magjává és mozgató

erejévé tudja fejleszteni a kitérés minden korban időszerű kérdését, — ha idegen irodalomból óhajt átültetni a honi talajba verseket, ösztönösen az olyan költemények felé fordul, amelyek a kitértekről szólnak. S itt eljutottunk Kiss Arnoldhoz, a költői lelkü, szerencséskezü fordítóhoz. Kiss Arnold fordított *Jehuda Halevi*, *Salamon ibn Gabiról*, *Sámuel Hanagid* költeményeiből, de minden túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a legsikerültebb fordítás mégis *Profiát Durán* ismert középkori „*Alteka boteka*“-ja, amely Kiss Arnold átdolgozásában a hangzatos és kifejező: „Ne légy hát olyan, mint apáid voltak“ címet kapta. A költemény tartalma (— a kitérők ellen szól —) megmagyarázza, miért volt ennek kidolgozása oly nagyon szívügye Kiss Arnoldnak. — Lelkesedése és figyelmes elmélyedése a fordítót, helyesebben az átköltőt arra ösztönözte, hogy magyar nyelven megszólaltassa a Szentírás költői részeit is. Így születtek meg az „Énekek éneké“-nek és „Jób“-nak költői érzéssel végzett fordításai. Ő ismerteti meg a csak magyar nyelven olvasókkal Morris *Rosenfeld* gettó-dalait, *Frug* természeti képekben gazdag, zsidó fájdalomtól terhes költeményeit, *Zangwill*-nek az egyetemes zsidóság eljövételét sóvárgó verseit.

Ennyit röviden Kiss Arnoldról, a költőről és fordítóról. De nem lenne teljes a kép, ha megfeledeznénk Kiss Arnoldról, a tanulmányíróról és ízes, hangulatos elbeszélőről.

Mint tanulmányíró, mondhatnók, majdnem csakis azokkal a költőkkel foglalkozik, akiknek költeményeiből fordított. A tanulmányok címei beszédesebbek minden magyarázatnál. *Sámuel Halevi Hannagid Ibn Nagdela*, *Salamon Ibn Gabiról*, zsargon irodalom és költészet. E tanulmányok inkább népszerű módon ismertető jellegűek és nem nagyon illeszthetők bele egyetlen iskola irányába sem. De nem is itt kell keresni Kiss Arnoldnak, mint prózaírónak igazi birodalmát. Az elbeszélés, a karcolat és a rajz, s főleg a rajz az, ahol Kiss Arnold maradandót, komoly irodalmi értéket alkot. Itt mutatkozik meg, mennyire jogos volt az, hogy Kiss Arnold magyar-zsidó írónak vallotta magát. *Jókai*, *Mikszáth*, *Gárdonyi* korában élt ő. A rajz és az elbeszélés fénykorában. A nagy mesterek kezében a rajz különlegesen magyar irodalmi műfajjá fejlődött. Kiss Arnold készen kapta a keretet: feladatának azt tekintette, hogy zsidó tartalommal töltse meg. Novellás köteteit (*Ifjak és öregek*, *A háború legendái*, *A fekete Horovitz és más elbeszélések*) jól ismeri a magyar-zsidó olvasóközönség, valamint azokat az írásait, amelyek a *Múlt és Jövő*, az *Egyetértés* és az *Egyenlőség* hasábjain jelentek meg. De az igazi, a teljes kibontakozás, az ifjúkori kísérletek után következő teremtő fejlődés és alkotás: az „*Álom és valóság*“. Egy író beszél el itt egy fiatal zsidó pap emlékezéseit, ábrándjait, nagy álmait, szerelmét és életét, amely egy lépéssel valahogyan mindig lemarad a képzelet mögött. Huszonöt éve volt már író Kiss Arnold, amikor e művét befejezte. Egészben véve e könyv műfajilag meghatározhatatlan. Ő maga a semleges „emlékezések“ szót használja. Önéletrajzként indul a mű, majd Russó Lili személye révén a regénybe lendül át, hogy egy váratlan fordulattal a rajznál állapotjék meg.

Kiss Arnold prózája folyamatos, könnyed, gyorsan pergő, tele magyaros fordulatokkal, latin kifejezésekkel.

Egyszóval talán azt mondhatnók: jóízű... Ez a bizonyos jóízűség teszi őt jellegzetesen magyar-zsidó íróvá. Érdekes kísérlet lenne összehasonlítani az ő írásait az orosz-zsidó Jichak Babel novelláival. Ekkor látnók, hogy két ugyanabban a korban élő, ugyanazon nép gyermekének szelleme hogyan alakul a közvetlen környezet hatása alatt. Kiss Arnold kitűnő megfigyelő. Kevesen ismerik és ábrázolják ilyen pompásan a hitközség jellegzetes alakjait, mint ő. A hitközség az ő igazi világa. Tudósa, vezetője, ostromozója, védője és művésze Kiss Arnold ez elzárt világnak, amely azonban valahogy mégis olyan egyforma, akár Zsolnáról, akár Veszprémről, akár Budáról is essék szó.

Kiss Arnold, mint költő találkozott a szerelemmel is. Az ő ábrázolásában azonban a szerelem nem viharos és emésztő szenvedély, hanem kedves, bájos, bohókás érzelem, amely ha elő is idéz valami kis kavargást s olykor a csalódás könnyeit is kifacsarja a szemből, nem válik végzetessé, mert a könnyecsek hamar szívárvánnyá színesednek,

amelyen keresztül már látni az ujjongó násznépet, amint siet az elégedett vőlegényt és boldog menyasszonyt üdvözölni.

Kiss Arnold társadalomszemlélete azonos Mikszáth Kálmánéval. Kigúnyolja és nevetségessé teszi a felkapaszkodott egyéneket, rámutat hibáikra, meglátja a Steinitzek fogyatékságait, de a nagyobb összefüggések és távlatok megfestésétől, papi hivatása miatt, távoltartja magát.

*

Kiss Arnold költészete és irodalmi munkássága nagy értéke a magyar-zsidó irodalomnak. Nagy érdeme, hogy olyan korban, amikor a hazai zsidók egészben véve lélekben és magatartásban eltávolodni készültek a zsidóságtól, ő tükröt tartott eléjük, amelyben meglátták önmagukat. Magyar-zsidó olvasóközönséget, zsidó irodalmi közvéleményt nevelt. Hű pásztora volt a rábízott nyájnak, zengő szavú papja híveinek, Istenáldotta tehetségű költője olvasói hatalmas táborának.

AZ OMIKE MŰVÉSZESTÉI

1938. novemberében bátor, lelkes, hittel teljes férfiak kis csoportja megindított egy mozgalmat, amely az „OMIKE Művészakció” nevet viseli. A mozgalom élére Ribáry Géza állt és az ő energiája, céltudatossága érdeméből a mozgalom

BEREGI OSZKAR

Madách „Mózes”-ének címszerepében (OMIKE művészesték)

eszméből mindjárt tetté is vált. Az elmúlt évadban 125 előadás, a folyó idényben máris 40-nél több művészeste a megmozdulás számszerű lényege, eredmény- és egyúttal sikerstatisztikája.

Az akció az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület keretében helyezkedett el, amely egyesület már annyi értékes kulturális és szociális intézményt indított el és folytat elismerésre méltó eredménnyel. Ez a keret magában hordja azoknak a céloknak is foglalatát, amelyekért az akció küzd. Kulturális és szociális célok ezek.

A zsidótörvény a magyar zsidó művészek jelentékeny tömegét, és javarészt jelentékeny egyéneket tett kenyértelenné és fosztott meg attól, ami — művész számára — talán a kenyérnél is fontosabb: a működés lehetőségétől. Ugyanakkor azonban megfosztotta a magyar zsidó közönséget is érdekes, kitűnő művészekkel való kapcsolatától, művészekkel, akikkel nemcsak az emberi szolidaritás, hanem a nemes műveltség évtizedes kötelékei is összefűzték.

Pótolhatatlan kultúrértékeket kellett — és kell — amennyire lehet, megmenteni. Kultúrértékeket: művészetet produkáló egyéneket, művekben és kultúrátmoszférában, amely ha egyszer kiveszett, vajmi nehezen pótolható. Az OMIKE Művészakció hivatása kiviláglik ezekből a kötelesegekből, az OMIKE munkája pedig az eredményekből, melyeket röviden regisztrálunk.

Az akció működési köre kiterjed az alkotó művészet: írás, ujságírás, képzőművészet területére is, de ehelyütt és ez alkalommal csak az előadóművészet ügyével kívánunk foglalkozni, amellyel kapcsolatban legkézzelfoghatóbb eredményeit tudja az akció felmutatni.

*

Irodalmi színház, szórakoztató, de színvonalat tartó kabaré, a klasszikus és modern zene értékeit közvetítő hangverseny, az opera és a könnyű zene műfajait illesztette be fokozatosan munkakörébe a Művészakció.

Műsorai megválogatását illetőleg két szempontot emelünk ki az előttünk fekvő elmúlt és még lebonyolításra váró programokból: a művészi színvonal szempontját, mérték-tartó figyelemmel a közönség igényeire és — talán — nevelésére is, és a zsidó értékek érvényesítésének szempontját. Az utóbbi téren bizonyára sok még a teendő, de örömmel látjuk, hogy a sokirányú szükségesség között, amely egy ennyire sokrétű kultúrmunkát szabályoz, állandóan előtérben áll a zsidó alkotóművészet értékeinek és a zsidó vonatkozású művészet ápolásának szükségessége is.

Az elmúlt évad műsorából feljegyezzük Stefan Zweig „Jeremiás”-át, a nagy jiddis író, Perez, idilljét, Szabolcsi

Lajos „Áruló“ c. Josephus-drámáját és *Madách* utolsó, monumentális művének, a „Mózes“-nek zárófelvonását, *Pap Károly* „Dávid és Batsébá“-ját (*Kelen Hugó* zenei közreműködésével), továbbá *Bródy Sándor*, *Makai Emil*, *Molnár Ferenc*, *Szép Ernő* műveit, *Offenbach* egy bűbajos egyfelvonásosát. Magyar zenei bemutatók sorából kiemeljük *Kelen Hugó* kantátáját és *Kadosa Pál* Concertino-ját. Az évad kiemelkedő eseménye volt egy templomi hangverseny, melyen az ótestamentumi szellem egyik leghatalmasabb művészi revelációja, *Haendel* Józsuá c. oratóriuma került előadásra. Az előadó művészek, karnagyok, rendezők kitűnő gárdájából bárkit mellőznénk helyszűkből, méltánytalanság volna: ez mentségünk, ha senkit sem említünk. De a pompás gárda mellett összefoglalólag meg kell emlékeznünk az OMIKE ének- és zenekarának rövid idő alatt is ritka fegyelmességig és művészi hatóképességig fejlődött együtteseiről.

A folyó évad eddigi teljesítményei közül rámutatunk *Hebbel* „Judit“-jának, *Mendelssohn* kisoperájának, *Halévy* „Zsidónő“ c. dalművének már elhangzott előadására, a tervek közül hadd álljanak itt a többi helyett is: *Pap Károly* „Dávid“-ja és „Mózes“-e, *Szabolcsi Lajos* „Rothschild Bécsben“ és „Az omszki palacsinta“ c. művei, *Anskij* „Dybuk“-ja, *Molnár Ákos* „A hitehagyott“ c. drámája, *Komlós Aladár* „Az első csillag“ című zsidótárgyú egyfelvonásosa.

Rövid beszámolóink többet mellőz, mint amennyit fellel: a szép prózai és zenei műsorok hosszú sorát, művészi teljesítményeket, melyek a művészesték közönségének: az OMIKE pártoló tagjainak hálás emlékezetében vannak. Most csak bevezetni kívántuk azt a törekvésünket, hogy a Művészakció ügyéről, produkcióiról folytatólag tájékoztassuk olvasóinkat. Olyan üggyről van szó, amelyet valamennyiünk ügyének kell tekintenünk: szellemi értékeink megóvásáról, lelki integritásunk fenntartásáról, az Örökség és a mai szépség-törekvések megszólaltatásának átmentéséről, zsidó szellem, zsidó erkölcs, zsidó szépség és ezeken keresztül: emberi szellem, emberi erkölcs, emberi szépség hitének a vállalásáról és ápolásáról.

Az OMIKE Művészakció hivatást teljesít. A közönség is hivatást teljesít, ha megéri ezt a missziót és felsorakozik melléje.
Dr. László Zsigmond

A VALLÁSOS KÖRÖK CHANUKAI ESTJE AZ OMIKE MŰVÉSZAKCIÓJÁBAN

December 30-án este a Pesti Izr. Hitközség Vallásos Köreinek Chanuka-estje az OMIKE Művészakció keretében került bemutatásra. A bemutatkozás jól sikerült. A fáradhatatlan ambíciójú dr. *Kohn* Zoltán tanfelügyelő lelkes gárdája nagyon szépet produkált. Külön köszönet jár dr. *Ribáry Géza* elnökhelyettesnek, az itt újból elhangzott, propagatív erejű *Omzsa*-himnusz szerzőjének, hogy ifjúságunk krémjét ezúttal a nagyközönség katedrája elé hívta ki „felelni“. Kár, hogy nem volt mód újabb népi chanuka-dallam keresésére s így a régi megszokottat rövid egymásutánban kétszer kellett hallanunk. Kárpótolt azonban, hogy a dallamot másodszor *Kelen Hugó* újszerű feldolgozásában hallottuk, kinek „Chanukai prológus“ c. műve iskolapéldája annak, hogy miképen kell felhigítatlan művészi eszközökkel gazdagítani az ifjúsági kantáták méltatlanul elhanyagolt műfaját. Az est két legkiemelkedőbb száma *Varga Ruben* hegedűjátéka és *Kranz Kató* szavalata volt. A zenei rész összeállítás, betanítása és vezénylése *Koltai Ferenc* tanár-karnagy munkásságát dicséri.
Budai Pál

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

az ismert kiváló minőségben,
az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi,
főtisztelendő

SCHREIBER SIMON

ur gyakorolja.

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigorú felügyelete. E szigorú rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképpen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut

tehát a legvallásosabb emberek
is a legteljesebb bizalommal
fogyaszthatják.

FRANCK HENRIK FIAI R. T.

Budapest 113.
Postafiók 5.

Telefon 2-688-45

ZSIDÓ HUMOR

A LEGÉDESEBB...

A „Hegeh“ közli az alábbi humoros anekdotákat:

Egy híres szónok kérdezi barátját, hogyan tetszett az imént befejezett beszéde.

— Micsoda kérdés? — feleli a kérdezett.

— Ilyen gyönyörű, ilyen édes, ilyen nagyszerű beszédet még nem mondott senki, mióta a szónoklást feltalálták.

Aztán némi megszakítás után így folytatja:

— De azért van, ami ennél is nagyszerűbb, édesebb, gyönyörűbb...

— Micsoda? — kérdi a meglepett szónok.

— Egyáltalán nem szónokolni...

A KUTYA ÉS A DISZNÓ.

Miért kap a kutya rendszerint a disznó fülébe? — magyarázta egy híres rabbi, mikor a jótékonyság fukar meg agadóiról beszélt.

A kutya ezt súgja a disznó fülébe: Teneked van a legtöbb zsírod, te vagy a leggazdagabb állat, miért vagy hát disznó?

LOHR MÁRIA „Kronfuszt” vegytisztító és kélmefestő

Gyár és központ:

VIII., Baross-utca 85

Telefon: 13-02-37

14-43-02

Ú J K Ö N Y V E K

ARARÁT MAGYAR ZSIDÓ ÉVKÖNYV. (Budapest, 1941.) Harmadízben jelenik meg immár az *Ararát* magyar zsidó évkönyv. Azt az ígéretet, melyet az első kötet jelentett, a következő kötetek egyre inkább beváltják. Az *Ararát* azzal a célkitűzéssel indult, hogy megalkotja a modern magyar-zsidó irodalmi közszellemet és ezen az úton jelentős állomás ez a legújabb kötet, mely sajátos szint és különleges értéket jelent a magyar-zsidó kiadványok között. Az *Ararát* évkönyvben írók szólalnak meg, akik a kor zsidó problémáit vetik fel és a kor műveltségi színvonalán szólnak hozzájuk. Lassanként a múlté lesz az az idő, midőn a magyar-zsidó irodalomban „csak szerényebb becsvágyú írók dolgoznak egy kispolgári zsidó réteg számára, mely inkább a hagyományokban él, mint az *up to date* modernségben” (Kömlös Aladár).

Célkitűzése felé vezető útján jelentős etappe az *Ararát*-nak ez a harmadik kötete. Az elbeszélők (Molnár Ákos, Szép Ernő, Zsolt Béla, Vándor Iván, Berend László, Adám Gábor, Goda Gábor, Keszi Imre, Pap Károly), a költők (Reichard Piroška, Gábor Ignác, Barát Endre, Berkó Sándor, Kecskeméti Mária, Szántóné Kaszab Ilona, Zsigmond Ede, Szilágyi Géza, Kömlös Aladár, Vihar Béla, Várnai Zseni, Mohácsi Jenő, Hajnal Anna, Glonszky-Kardos László), a tanulmányok írói (Hevesi Simon, dr. Dénes Magda, Ribáry Géza, Bisseliches Mózes, Stern Salamon, Ligeti Ernő, Szemere Samu, Bánóczy László, Beregi Oszkár, Szabolcsi Bence, Naményi Ernő) csupa oly témákról írnak, melyek a művelt magyar-zsidó lélekben benne élnek és kifejeződésre vártak. És mindezt a kifejező készség oly erejével és oly magas írói és szellemi színvonalon teszik, amely bármely irodalomnak díszére és dicsőségére válnék.

Érdekességük miatt külön meg kell említeni a kötet írásai között József Attilának egy kiadatlan versét, mely a *Smá Jisráel*-motívumhoz kapcsolódik, a kiváló magyar íróknak Kiss Józsefhez intézett hódolatos leveleit és Vészi Józsefnek egy fiatal hölgy emlékkönyvébe írt sorait.

Külön teljesítménye az idejé évkönyvnek az a pályázat, melyet az *Ararát* a nyáron hirdetett egy kis tanulmányra. A pályázat eredményéről dr. Dénes Lajos írt mélyenszántó jelentést, és az *Ararát* közli a nyertesnek, *Denker Marcellné Szántó* Beának tanulmányát, mely gyönyörű példája annak, hogy a művelt zsidó lélek mily mélyen meg tudja ragadni a zsidó sorsot és milyen tárgyilagos — egészséges, zsidó lélekre valló — kivezető utat tud találni a magyar zsidóság sorsszerű helyzetében.

Az *Ararát* e legújabb kötetét is Kömlös Aladár szerkesztette céltudatosan, ő írta az évkönyv új zsidó-irodalomlátást adó előszavát is, melynek helyes szellemét tükrözteti az egész kötet.

Az *Ararát* évkönyve a *Pesti Izr. Nőegylet* kiadásában jelent meg és tiszta jövedelme — mint Vészi Józsefné elnökasszony a szép előszóban írja — a *Pesti Zsidó Leány-úrvaház* javára szolgál.

Dr. Szabó Géza

KESZI IMRE: A KÖNYV NÉPE. A zsidó szellem és irodalom kérdéséhez szól hozzá tartalmas könyvében Keszi Imre, anélkül persze, hogy ezt a kérdést maradéktalanul tisztázná és kimerítené. De ez nem is fontos. Az se baj, hogy többször is lesiklik a kitűzött zsidó irodalmi témakör síneiről és a zsidókérdés útvesztőjébe téved. Sokkal fontosabb és öröndetesebb az, hogy e könyve alkalmából Keszi Imrében egy új és kitűnő publicistát üdvözölhetünk, aki nemcsak elsőrangú szóharcos, hanem meglepően gazdag olvasottságú közíró is. Stílusbeli technikája Ignotusra emlékeztet, de jóval tisztultabb, szellemesebb és meggyőzőbb. Egyszer sem lehet őt rajtakapni azon, hogy a logika és a stílus kötélháncosa akar lenni: egyetlen olyan monda a sines Keszié, amely csak a stílusbeli varietémutatvány kedvéért íródott volna le, anélkül, hogy a felvetett problémát jobban megvilágította volna. De ennyi készséggel és ilyen nagy tudással nem lett volna-e helyesebb a legújabb antiszemita-irodalom részletes ismertetésű propagálása helyett, valóban a zsidó irodalom kérdésével foglalkoznia? Nem lett volna-e helyénvalóbb arról beszélni, mennyire itt van már az ideje annak, hogy a magyar zsidóság tudjon végre saját magáról is, és arról, mi az oka annak, hogy amit a magyar zsidóságnak irodalomnak volt alkalma eddig megismerni, az, ha zsidó származású írók írták is, nem volt zsidó irodalomnak tartható, amit pedig a zsidó irodalom gyanánt nyújtottak neki, annak nagy része nem volt irodalom? Továbbá arról, milyen is legyen hát a zsidó irodalom? Mi az igazán zsidó könyv kritériuma? A zsidó szív-e, amely újra és mindhalálig az emberiség testvériségét hirdeti? A zsidó mult-e, amely a zsidó jövő álmait fűti? A zsidó jövő-e, melyben joggal és bátran bízhák a zsidóság, ha annyi üldöztetés mártíriuma után még mindig él? Vagy a mai zsidó élet-e minden bánatával, könnyével és reményével? Vagy mindez együtt? Az a meggyőződésünk, hogy Keszi Imre mindezzel tisztában van és rövidesen be is fogja ezt bizonyítani: okulására nem egy ál-zsidó tollforgatónak.

Abádi Imre

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet Hallgatóinak Goldziher Ignác Theológiai Társasága november hó 18-án tartotta ezidei megalakuló és tisztújító közgyűlését. A közgyűlés az 1940—41. tanévre a következő tisztikart választotta meg: elnök dr. Herczog Sándor, alelnök dr. Reichmann Győző, főtitkár Günsberger Ferenc, titkár Glück György, főpénztáros Kepecs Imre, pénztáros Eisenberger Ferenc, jegyző Fischer Zoltán, ellenőrök Jólesz László és Hornstein Géza.

A közgyűlésen dr. Herczog Sándor nély részvétellel emlékezett meg a közelmúltban elhunyt szeretett professzorunkról néhai dr. Kiss Arnold budai vezető-főrabbról. A megboldogult emlékének a közgyűlés részvevői néma felállással adóztak.

A közgyűlés ezután köszönetet szavazott dr. Hevesi Simon főrabbi úrnak, a Pesti Izraelita Hitközségnek, az Omikénak, dr. Ginczler Hermannak és Wertheimer Adolfnak, a Vezérlőbizottság elnökének azért a szeretetteljes segítségért, amelyben a munkaszolgálatos hallgatókat részesíteni szívesek voltak.

Külön köszönetet szavaztak dr. Berg József aszódi főrabbinak, Boros István aszódi tanítónak és az egész aszódi hitközségnek azért a szíves és áldozatkész munkáért, amit érettük hoztak.

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vadász-u. 11.

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel igazgató

Engedélyezve: 20700/1938 XII M. E. sz. alatt

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A MIEFHÖE UJ TISZTIKARA. A Magyar Izraelita Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Egyesülete december hónapban megtartott közgyűlésén egyhangúan a következő tisztikart választotta meg:

Országos elnök: *Sebő Frigyes*, országos főtítká: *Grózinger Sándor*, társelnökök: *Engel László* és dr. *Scher László*, alelnökök: *Hornstein Károly* és *Bergmann János*, főellenőr: *Silberfeld Andor*, főpénztáros: *Pollák László*, főjegyző: *Lazarovits István*, főkönyvtáros: *Székely Dezső*, titkárok: *Lamm György* és *Rózsa Éva*, ellenőrök: *Hajnal Ferenc* és *Deutsch Jenő*, könyvtárosok: *Goldberger Sándor* és *Neményi Tibor*, háznagy: *Kálmán György*, jegyző: *Kämpfner Andor* és *Szegedi Pál*, pénztárosok: *Kerekes Ágnes* és *Révész András*.

A választás után *Sebő Frigyes*, a MIEFHÖE új országos elnöke tartotta meg szép székfoglaló beszédét. Beszédében a MIEFHÖE célkitűzéseiről egyebek közt a következőket mondta:

„A zsidótörvények következményeképpen a zsidó magyar társadalom nem tudja, hogy milyen irányban haladjon. Nem tudja ezt különösen az ifjúság. Feladatunknak tekintjük, hogy ennek az intelligens ifjúságnak és rajtuk keresztül az egész zsidó magyar ifjúságnak útmutatói legyünk. *A történelem tanúsága szerint is a súlyos, válságos helyzetekben az ifjúság adott irányt a helyes fejlődésnek.*

Közvetlen érdekeinken felül egy magasabb érdeket is kell szolgálunk. Mi ugyanis részei vagyunk az egész magyar zsidóságnak. Zsidóságunkból folyik a kollektív felelősség tudata. A zsidóság sorsának hullámozása, történetének fény- és árnyoldalai nem kis mértékben ezen kollektív érzés és tudat erősödésének és gyengülésének voltak következményei. — *A zsidóság megerősödésének, sőt fennmaradásának kategorikus imperativusa az a meggyőződéses hit, hogy mindannyian egyéni életünkkel, minden működésünkkel felelősek vagyunk egymásért és a zsidóságért.*

Szükségünk van arra, hogy egyesületünk minden egyes tagját áthassa a hivatás tudata. Ezzel a hivatástudatunkkal és az egységünkben rejlő erővel mutassunk példát az egész zsidó magyar társadalomnak, hogy a partikuláris érdekeken felül, a különböző frakciók önmérséklettel és egymás meggyőződésének tiszteletben tartásával a közös célt, a hazai zsidóság sorsának javítását szolgálják.“

A közgyűlés nagy tetszéssel fogadta *Sebő Frigyes* elnök székfoglalóját.

ZSIDÓ DIÁK HIVATÁSA. (A MIEFHÖE főtítkári jelentése). „Nagyon sokszor találkozunk azzal a kérdéssel még a zsidóság felelős vezetői részéről is, amikor különböző kérdéseinkben kérjük támogatásukat, és sokszor felvetődik ez a probléma a mi részünkről is, hogy vajjon van-e értelme tovább tanulnunk ma, van-e értelme fiatal éveinket könyvek között eltölteni a mai időkben, amikor az biztosan nem ad megélhetést, amikor kész diplomásaink is ipari munkával kénytelenek megkeresni száraz kenyereket? Nem lenne-e jobb már most felcserélni a könyvet szerszámra, míg fiatalok vagyunk és átképezni magunkat ipari munkára, mint annyi ezer más zsidó sorstestvérünk?“

Ezzel a nyílt és őszinte kérdéssel foglalkozik *Grosinger Sándor* a *Miefhoe* országos főtítkára, ezévi beszámolójában. Határozottan veti fel a kérdést és kertes nélkül válaszol rá. Megállapítja, hogy ama kevesek, akiknek megadatott az a lehetőség, hogy tanulmányaikat folytathatják, a mai körülmények között nemcsak egy bizonyos értelmiségi pálya jövendő munkásainak tekintik magukat, hanem túl a kenyérkereseti lehetőségeken, mint a Tóranak, a Tannak, a Kulturának eljegyzett nép fiai, egy magasabbrendű hivatásra készülnek fel, amelynek vállalása és teljesítése: cél és kötelesség a zsidó egyetemi és főiskolai ifjúság számára.

Kétségtelen, hogy ma, amikor a régi világ haldoklásának s egy új világ születésének vagyunk a tanúi, szemlélői, de bizonyos szempontból cselekvő résztvevői is, minden becsületesen gondolkodó ember érzi, hogy minden közöségnek, — legyen az nagy, vagy kicsiny, — csak akkor van létjogosultsága, ha küldetés- és hivatástudat hatja át.

Takarékos családok

olcsón és jól vásárolhatnak

KLEIN ANTAL

divatházában Bpest, VII., Király-u. 49

Selymek, szövetek, vászonárak.
Kelengyék, kötöttárak és női konfekció

Bízató jel, hogy a zsidóság jövendő vezetőinek tekinthető zsidó egyetemi ifjúság ezt tudatosítja magában. Amint a főtítkári jelentésből kiderül, e hivatástudat egyebek között azt írja elő a zsidó egyetemi ifjúság számára, hogy a tudomány csarnokaiból kiszorult zsidó ifjakat kulturális előadásaival, baráti összejöveteleivel megtartsa és maga mellé emelje, és hogy a jeremiási intelem szerint, hűséges, dolgos polgárokat neveljen a magyar hazának, ugyanakkor jobb, öntudatosabb és zsidó tudással telítettebb fiakat a zsidóságnak. A kor a szemlélődő zsidóság helyett cselekvő zsidóságot kíván. A főtítkári jelentés arra kéri végül a zsidó közületeket, intézményeket és egyéneket, hogy támogassák a zsidó főiskolai ifjúságot abban a kulturális munkában, amelynek elvégzésére hivatottnak érzi magát.

Gervai Sándor

Az Országos Rabbiképző Intézet „Blau Lajos“ Talmúdtudományi Társulata 1940 december hó 1-én tartotta meg ezidei tisztújító közgyűlését. A választás eredménye a következő: Elnök: *Teszler Herman*. Intézőbizottsági tagok: *dr. Teichmann Jakab*, *Schindler József*, *Angyal Béla* és *Neumann György*. A közgyűlés *dr. Fried Dezső* kolozsvári zsidógimnáziumi tanárt, a társulat volt elnökét érdemei elismeréséül dísztagnak választotta meg.

A MAGYAR CIONISTA SZÖVETSÉG

1941. évi tisztújító közgyűlését január hó 19-én, vasárnap délelőtt 10 órakor tartja meg a Herzl-teremben (Budapest, VI., Andrássy-út 67. I. em.) a vidéki és erdélyi cionisták részvételével. Az ünnepélyes megnyitás alkalmával *dr. Marton Ernő*, a kolozsvári Új Kelet c. zsidó napilap főszerkesztője referátumot mond a zsidóság világhelyzetéről.

Mindent megtalál nyolc házban levő raktárainkban

Használt és új

iroda
lakás
antik

BUTOR

vétel
eladás
csere
kölcsonzés

Csillárok, műtárgyak * Perzsa-torontáll szőnyegek
Kombinált szobakülönlegességek

Áruházi rendszer

UNIVERSAL VII, Wesselényi-u. 8.
Telefon: 137-842, 135-869.

Használt ruhát,

mindennemű tárgyat megvesz, Ia szövetre becserél
Nutovits, VIII., Népszínház-u. 26. T. 141-467

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Tel. 1-349-95
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAKI

Ami a szülőket legjobban érdekli
**Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát**

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

Hajszálak végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz.
Pollák Sarolta kozmetikai intézete,
Andrássy-út 32. I.

Cégem specialitásai (házi kezelésre):
„Miracle“ szőrtelenítőszer
vagy „Miracle“ szőkítőke-
nőcs.

„Miracle“ krém, szappan,
pouder, rouge, a kozmeti-
ka vívmánya

(Kérjen
prospektust.) Tanítványképzés.

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat

Budapest, V, Csáky-utca 7. II. em.

Telefon: 1-244-55

Lelkifurcsos munka

Prima referenciák

**Üvegtetőcserép
és Eternit**

szabványméretű
drótbetétes üveg

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29.

ÜVEGHÁZ

Telefon 110-114

Elegáns

**CSECSEMŐ-
KELENGYÉK**

SZÉKELY JENŐ
PETŐFI SÁNDOR-UTCA 9

EZÜST

DÍSZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR, VII., KAZINCZY-UTCA 10.
TELEFON: 143-528

RAKTÁRON LEVŐ

síremlékek

mélyen leszállított áron

Lőwy-nél Budán

II., Fő-utca 79 (Pálffy-tér mellett)

Telefon: 35-15-81

Szőnyegfonalak és szőnyeg alapanyagok,
**FÜGGÖNYÖK, FÜGGÖNYKELMÉK,
KÉZIMUNKACIKKEK,**

fonaláruk, harisnyák és divatcikkek.
Kötöttáruk méret után is rendelhetők.

S Z E K E R E S

BUDAPEST, Rákóczi-út 63. szám. Tel.: 142-491

FIÓK: MÁTYASFÖLD

tökéletes

KLISÉ

König és Bayer

WESSELÉNYI-U. ES ALMASSY-TER SAROK
VIILCSENGERY-UTCA 1. T: 135-991